

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Práce s literárními texty v mateřské škole na témata "Jaro" a "Podzim"

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obor: 7531R001 – Učitelství pro mateřské školy

Autor práce: **Nikola Kunertová**
Vedoucí práce: PhDr. Jana Johnová, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nikola Kunertová**
Osobní číslo: **P15000564**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Název tématu: **Práce s literárními texty v mateřské škole na témata "Jaro"
a "Podzim"**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíle:

1. vytvořit program pro tematické vyučování "Jaro a podzim"
2. ověřit program "Jaro a podzim" v MŠ

Metody:

strukturovaný rozhovor

Požadavky:

- a) studium odborné literatury
- b) sestavení tematického vyučování "Jaro a podzim"
- c) ověření sestaveného materiálu v MŠ

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BALÍK, J., 2016. Na co se veverky těšily a další pohádky o zvířátkách. 1. vyd. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-2921-4.

GEBHARTOVÁ, V., 2011. Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-854-8.

KAHOUN, J., 2005. Včelí medvídci od jara do zimy. 1. vyd. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01651-6.

SKUTIL, M. a kol., 2011. Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.

TOMÁŠKOVÁ, I., 2015. Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0790-0.

THOROVÁ, K., 2015. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2017. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1>.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání bakalářské práce:

1. května 2017

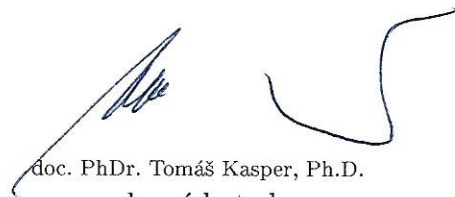
Termín odevzdání bakalářské práce:

25. května 2018

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 20. června 2017

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce PhDr. Janě Johnové, Ph.D. za zodpovědný přístup, vstřícnost, trpělivost a konzultace, které mi při tvorbě práce velmi pomohly. Dále bych chtěla poděkovat ředitelkám a učitelkám mateřských škol, které se zapojily do ověřování sestaveného programu. V neposlední řadě děkuji také mé rodině za podporu v průběhu celého studia.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na práci s literárními texty v mateřských školách. Cílem je vytvořit program pro tematické vyučování „Jaro a podzim“ a ověřit tento program v praxi.

V teoretické části jsou zahrnuty kapitoly týkající se vývojové psychologie, rozvoje předčtenářské gramotnosti a RVP PV ve spojitosti s literární výchovou.

V praktické části je popsán proces vytvoření programu pro tematické vyučování „Jaro a podzim“ a jeho následné ověření v mateřských školách. Zvolenou metodou ke sběru dat byl strukturovaný rozhovor.

Klíčová slova: literární texty, mateřská škola, předškolní věk, program pro tematické vyučování „Jaro a podzim“, prožitkové činnosti, strukturovaný rozhovor

Annotation

The bachelor thesis is focused on using literature texts in kindergartens. The aim is to create a thematic lesson program „Spring and autumn“ and test this program in practice.

The theoretical part includes chapters related to developmental psychology, development of pre-reading literacy and RVP PV in connection with literary education.

The practical part describes the process of creating the thematic lesson program „Spring and autumn“ and how it was reflected in the teaching of the kindergaren course. A structured interview for teachers was used as a selected method for data collection.

Keywords: literature texts, kindergarten, preschool age, thematic lesson program „Spring and autumn“, experience activities, structured interview

Obsah

Seznam obrázků.....	10
Seznam použitých zkratk a symbolů.....	11
Úvod.....	12
1 Vývojová psychologie dítěte v předškolním věku.....	13
1.1 Hra.....	13
1.2 Fyzický vývoj a pohyb	14
1.3 Řeč.....	14
1.4 Myšlení.....	14
1.5 Emoční vývoj	15
1.6 Kresba	15
1.7 Dítě a MŠ	16
2 Rozvoj předčtenářské gramotnosti	17
2.1 Úloha rodiny.....	17
2.2 Úloha mateřské školy.....	18
2.3 Cvičení na rozvoj předčtenářské gramotnosti	18
2.3.1 Řeč a komunikační schopnosti	18
2.3.2 Lateralita.....	19
2.3.3 Orientace v prostoru	19
2.3.4 Zrakové, sluchové, hmatové vnímání.....	19
2.3.5 Fantazie a představivost	21
2.3.6 Paměť.....	21
2.3.7 Myšlení.....	21
2.3.8 Motorika a grafomotorika.....	21
3 RVP PV a literární výchova	23
3.1 Literární texty v MŠ a jejich volba	23

3.1.1	Básničky, říkadla a hádanky	24
3.1.2	Pohádky, vyprávění, příběhy	24
3.1.3	Volba literárních textů	25
4	Cíle a výzkumné otázky	27
4.1	Cíle	27
4.2	Výzkumné otázky.....	27
5	Program	28
5.1	Tvorba programu.....	28
5.2	Popis programu	28
5.3	Struktura programu	30
6	Metodologie.....	62
6.1	Metoda strukturovaného rozhovoru	62
6.2	Ověření programu	63
6.3	Charakteristika respondentů.....	63
6.3.1	Mateřská škola A	63
6.3.2	Mateřská škola B	64
6.3.3	Mateřská škola C	64
7	Výsledky šetření	65
7.1	Strukturovaný rozhovor	65
7.1.1	Dosažení zvoleného cíle	65
7.1.2	Vhodnost zvolených aktivit a jejich přiměřenost k věku dětí	65
7.1.3	Nejzajímavější činnosti podle dětí.....	66
7.1.4	Obtížné aktivity	67
7.1.5	Přehlednost programu.....	67
7.1.6	Doporučení pro úpravu programu	68
7.2	Návrhy úprav.....	69
7.2.1	Jarní část	69

7.2.2	Podzimní část.....	71
	Závěr	74
	Seznam použitých zdrojů.....	76
	Seznam příloh	78

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Text písně.....	41
Obrázek 2 - Text pohádky 1	42
Obrázek 3 - Text pohádky 2	43
Obrázek 4 - Text pohádky 3	44
Obrázek 5 - Text pohádky 1	56
Obrázek 6 - Text pohádky 2	57
Obrázek 7 - Text pohádky 3	58
Obrázek 8 - Text pohádky 4	59
Obrázek 9 - Text pohádky 5	60
Obrázek 10 - Text pohádky 6	61

Seznam použitých zkratek a symbolů

aj. – a jiné

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

CD – kompaktní disk

č. – číslo

DVD – digitální videodisk

MŠ – mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. – například

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

s. – strana

tzn. – to znamená

Úvod

V současnosti se často setkáváme s tím, že děti mají mnohem menší zájem o knihy, než tomu bylo dříve. Příčin může být více, často slycháváme, že jednou z nich je nedostatečné předčítání dětem ze strany rodičů. V dnešní době bývá předčítání nahrazováno sledováním pohádek, např. v televizi, což dle mého mínění nemůže v žádném případě plně nahradit klasickou četbu. Pro svou bakalářskou práci jsem se tedy rozhodla sestavit program, díky kterému budou dětem pomocí prožitkových činností přiblíženy vybrané literární texty.

V teoretické části se objeví kapitoly týkající se vývojové psychologie, předčtenářské gramotnosti a literární výchovy ve spojení s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

Cílem praktické části je vytvořit program pro tematické vyučování „Jaro a podzim“ a ověřit jej v praxi. V této části bakalářské práce budou uvedeny výzkumné otázky, popíši tvorbu programu, samotný program i jeho ověřování v mateřských školách. Bude také zmíněna metoda, která byla pro ověřování zvolena. Dále se budu zabývat výsledky šetření a návrhy na úpravu programu.

Tato práce by mohla být přínosná pro studenty a studentky předškolní pedagogiky a pro učitele a učitelky v mateřských školách, zejména pro ty, kteří by chtěli ve školkách více pracovat s knihou.

1 Vývojová psychologie dítěte v předškolním věku

Dětský mozek je při narození jako „nepopsaná tabule“, která je ovlivněna dědičností. Mozek je přizpůsobivý a děti si do něj postupně zapisují to, co je zaujme. Důležitá je kvalita zkušenosti, kterou dítě získává (Brierley 1996, s. 29).

Předškolní období je většinou chápáno jako věk od 3. do 6. roku života dítěte. V tomto období se začíná projevovat individualita dítěte. Dítě se stává samostatnější, dokáže se např. samo obléci, najíst či zvládá základní hygienické úkony. Rovněž má zájem o své vrstevníky, hraje si s nimi a účastní se kolektivních činností. Své aktivity začíná plánovat, má stanovený cíl. Děti se v tomto věku výrazně dožadují nejrůznějších informací, jsou zvědavé, plné energie a rády zkusí všemožné aktivity (Thorová 2015, s. 381–382). Brierley (1996, s. 32) ve své knize uvádí, že to, co se dítě naučí v raném věku (do 7 let), v něm už pravděpodobně zůstane.

1.1 Hra

Hra má smysl sama o sobě, je jednou ze základních potřeb člověka. Souvisí se svobodou člověka, s jeho tvůrčí a fantazijní schopností (Langmeier, Krejčíková 1998, s. 99).

Thorová (2015, s. 382) i Brierley (1996, s. 69–71) se shodují v tom, že v předškolním období převládají herní aktivity, které dítě obohacují v nejrůznějších oblastech. Thorová uvádí, že dochází k rozvoji fantazie i schopnosti zobecňování a dítě ve své hře začíná uplatňovat symboly. Brierley upozorňuje na důležitost procvičování obou mozkových hemisfér, aby se děti mohly všestranně rozvíjet.

Při tematických hrách na něco si děti procvičují své budoucí role, zkouší řešit určité situace, mohou si prožít kladné i záporné sociální role. Objevuje se např. hra na školu, na maminku a tatínka apod. (Vágnerová 2005, s. 186).

Předškolní děti rády vyhledávají společnou hru s ostatními dětmi, snadno se seznamují. Často ale vznikají konflikty, může se objevit i agrese, soupeření či posměch apod. Thorová (2015, s. 389–390) dále rovněž uvádí, že děti vzniklé hádky a rozepře neumí samy vyřešit.

1.2 Fyzický vývoj a pohyb

Dítě se mění i po fyzické stránce, např. narůstá svalová hmota, dítě roste do výšky, rovnoměrně přibývá na váze apod. „*V předškolním věku je tak dítě dostatečně zralé, aby si osvojilo nové komplexní motorické dovednosti. V oblasti jemné motoriky se dítě učí funkčně manipulovat s předměty a používat různé nástroje*“ (Thorová 2015, s. 386).

Postupem času se zlepšuje hrubá i jemná motorika, pohyby jsou přesnější. Děti rády vyhledávají různé pohybové aktivity a díky zlepšení koordinace oka a ruky lépe zvládají např. jízdu na kole, plavání či kopání do míče (Allen, Marotz 2002, s. 130).

1.3 Řeč

Řeč je základní lidskou potřebou. Pokud by na dítě do zhruba 10 let jeho života nikdo nemluvil, mohlo by zůstat do konce života němé či v oblasti řeči velmi zaostalé (Brierley 1996, s. 48).

Předškolní období dle Thorové (2015, s. 386–387) i Kutálkové (2009, s. 45) s sebou přináší výrazné zlepšení v této oblasti – formulují se základní jazyková schémata, narůstá slovní zásoba, dítě rádo komunikuje, klade velké množství otázek, učí se básničky i písničky.

Rozvíjí se také artikulace. Vliv na správnou výslovnost má kromě mluvního vzoru rodiny i kamarádů rovněž zralost nervové soustavy, motorická obratnost úst i reakce okolí na mluvní projev dítěte. Kutálková (2009, s. 98–100) dále uvádí, že po sedmém roce života dítěte už je základní úroveň hotová a jednotlivé složky už jen zdokonalujeme.

1.4 Myšlení

V oblasti myšlení se jedná zejména o smyslové vnímání, jde o myšlení předoperační, názorné (Thorová 2015, s. 394).

Dochází k rozvoji intelektu, dítě se začíná lépe vyjadřovat i řešit problémy, své aktivity plánuje. Je egocentrické, ale zároveň pociťuje i potřeby ostatních (Allen, Marotz 2002, s. 99).

Kromě egocentrismu dochází dle Thorové (2015, s. 390) i k dalším chybám v úsudku, je to např. centrace¹ nebo neschopnost deduktivní logiky. Vágnerová (2005, s. 174–175, 182) ve své knize uvádí, že pro dětské myšlení je typické uvažování, které není komplexní, ale naopak útržkovité a nepropojené. Poznávání dítěte se zaměřuje na nejbližší okolí. Výrazně se uplatňuje např. i fantazie.

1.5 Emoční vývoj

Základem pro emoční vývoj dítěte je socializace, ta také úzce souvisí s rozvojem sebepojetí. Základy sebepojetí se utvářejí již v batolecím období. V předškolním věku dítě už zvládne popsat svou fyzickou podobu nebo např. co má a nemá rádo, popis však není příliš přesný. Sebehodnocení bývá u většiny dětí docela vysoké, je ale výrazně závislé na aktuální situaci.

Další důležitou součástí emočního vývoje je postupné diferenciování a regulování emočního prožívání a vyjadřování emocí. Velký vliv má také schopnost emočního vyladění rodičů s dítětem, což dítěti pomáhá se zorientovat v tom, co je a co naopak není sdělitelnou emoční zkušeností.

Předškolní děti začínají rozumět subjektivní povaze emocí. Již kolem čtvrtého roku života dokáží předpokládat pravděpodobnou emoční reakci ostatních na danou situaci. Domnívají se, že myšlenky a pocity se přímo projevují v chování (Langmeier, Krejčíková 1998, s. 93–94).

1.6 Kresba

Předškolní děti velmi rády tvoří. Baví je modelování, stříhání, lepení i kreslení. Podle Thorové (2015, s. 383) je předškolní období zlatým věkem dětské kresby.

Při kresbě dítě zobrazuje realitu tak, jak ji chápe. Vyjadřuje svůj postoj k danému objektu, mohou v kresbě tedy převažovat subjektivně důležité rysy nad realitou (Vágnerová, 2005, s. 183–184).

Zhruba od 3. do 5. let je dítě ve stádiu rané lineární dětské kresby. V tomto období se dítě snaží vyjádřit hlavní obrys znázorňovaného předmětu, kresby si jsou hodně podobné. Děti často v těchto kresbách zdůrazňují nějaký detail, který považují za

¹ Centrace je schopnost přemýšlet o problému pouze z jednoho hlediska.

důležitý. Obvykle začínají kresbou hlavonožce, postupně začínají zobrazovat postavu s trupem.

Dalším stadiem je stadium konvenční dětské kresby, do kterého se dítě dostává po 5. roce života. Dítě si vytváří svůj osobitý styl, skrze kresbu vyjadřuje své zážitky, v kresbě přibývají detaily. Objevuje se tzv. segmentová technika – kresba postavy je složena z jednotlivých dílů, které jsou na sebe napojovány.

Předškolní děti lépe pracují s plochou, ale nedokáží znázornit překrytí předmětů, kresba má transparentní charakter. Děti v tomto věku také nadměrně zdůrazňují detaily (Thorová 2015, s. 383–385).

1.7 Dítě a MŠ

Dítě kolem třetího roku svého života má potřebu se na chvíli odpoutat od matky a být s ostatními, podobně starými dětmi, proto je vhodné, aby dítě v tomto období začalo navštěvovat mateřskou školu (Tomášková 2015, s. 17). S tím se ve své knize shoduje i Matějček (1999, s. 48–49), předškolní dítě podle něj přidává ke své vlastní identitě vztah k druhým dětem, ke svým vrstevníkům. Rozvíjí se především schopnost spolupráce, ale také prosociální vlastnosti (např. tolerance, soucit, obětavost). Za nejvýznamnější však autor knihy považuje, že jsou v mateřské škole položeny základy pro vznik přátelství.

Nástup do mateřské školy je podle Thorové (2015, s. 394) velkou změnou v životě dítěte. Dítě se učí novým pravidlům jak ve vztahu k učitelce, tak i k ostatním. Dochází rovněž k rozvoji sebehodnocení, sebeúcty, svědomí i morálky. Vágnerová (2005, s. 204) uvádí, že mateřská škola je místo, kde chybí intimní subteritorium, tzn., že dítěti jako jedinci tam téměř nic nepatří, vše je přístupné i ostatním dětem.

„Úkolem mateřské školy je doplňovat rodinnou výchovu dítěte a v úzké vazbě na ni zajišťovat jeho další předškolní vzdělávání“ (Svobodová a kol. 2010, s. 62).

2 Rozvoj předčtenářské gramotnosti

„Čtenářskou gramotnost můžeme charakterizovat jako jednu z nejdůležitějších gramotností, protože zprostředkovává přístup ke vzdělání, k dalšímu získávání nových vědomostí, dovedností, znalostí a zkušeností“ (Tomášková 2015, s. 9). Je to schopnost porozumět čtenému i psanému textu, zamýšlet se nad ním, jeho obsah sdílet s ostatními a získané informace dále využívat.

Vztah ke čtení se formuje již od raného věku. Kromě toho, že četba rozvíjí celou osobnost člověka, jeho řeč, koncentraci, myšlení, fantazii apod., vytváří také mezi dítětem a rodičem citové pouto. Je tedy velmi důležité děti k četbě motivovat, podněcovat.

V předškolním věku hovoříme o předčtenářské gramotnosti, v tomto období dítě smysluplně nečte, ale jsou rozvíjeny kompetence pro čtení. Dítě v tomto věku potřebuje být všestranně rozvíjeno a je také žádoucí, aby vyrůstalo ve čtenářsky podnětném prostředí. Významnými činiteli při přípravě na čtení hrají rodiče, mateřská škola i první dva ročníky na základní škole (Tomášková 2015, s. 9–12).

Brierley (1996, s. 66–67) uvádí, že základem dovednosti čtení jsou řeč a naslouchání. Důležitou schopností je rovněž rozpoznávat zvuky a tvary písmen. Nejzásadnější je ovšem to, aby dítě úspěšně zvládalo mluvenou řeč.

2.1 Úloha rodiny

Rodina hraje v životě dítěte nezastupitelnou roli, má největší podíl i na prvních zkušenostech dítěte s knihou. Činnostmi, kterými rodiče přispějí k rozvoji čtenářské gramotnosti, mohou být např. předčítání před spaním, hraní stolních her rozvíjejících slovní a rozumové dovednosti, předplacení dětských časopisů apod. Důležité je také povídat si o tom, co zajímavého dítě v průběhu dne zažilo (Tomášková 2015, s. 13–14). Matějček (1999, s. 57) ve své knize píše, že podle psychologických výzkumů je prokázáno, že v rodinách, kde rodiče pravidelně dětem čtou knížky, jsou děti lépe připraveny na četbu ve škole. Jsou motivovány, mají širší slovní zásobu, lépe vyjadřují své myšlenky atd.

Tomášková (2015, s. 15) dále zdůrazňuje důležitost úzké spolupráce učitelk mateřských škol s rodiči. Jelikož v MŠ není dostatek prostoru pro zdokonalování

jednotlivých schopností a dovedností dítěte, je žádoucí rodiče informovat, jak dítě různé činnosti zvládá a co by bylo dobré s dítětem doma procvičit.

2.2 Úloha mateřské školy

MŠ má velice důležitou úlohu v oblasti rozvoje předčtenářské gramotnosti. Dítě se připravuje na to, aby zvládlo plynulé čtení, porozumělo obsahu textu, mělo vztah ke knihám apod. K úspěšnému zvládnutí čtení je rovněž potřeba rozvíjet i další schopnosti a dovednosti, rozvíjí se tedy smysly, orientace v prostoru a čase, hrubá a jemná motorika, řeč, myšlení, představivost atd.

V mateřské škole by mělo být zajištěno čtenářsky podnětné prostředí. Je potřeba dětem každý den číst, pouhé čtení po obědě před spánkem však není dostačující, je nutné dětem předčítat i při jiných činnostech. Děti by měly mít k dispozici knihovnu s dětskými knihami (encyklopedie, pohádky, příběhy, leporela, časopisy apod.), do které by mohly kdykoliv sáhnout. Děti by také měly být seznámeny s knihkupectvím a knihovnou, také s ostatními pojmy, které s knihami úzce souvisí, jako je např. autor a ilustrátor. Mimo jiné autorka doporučuje i společné čtení dětí a rodičů v mateřské škole, dramatizaci pohádek, vymýšlení vlastní pohádky a návštěvu divadel (Tomášková 2015, s. 17–25).

„Při všech činnostech, které rozvíjejí čtenářskou gramotnost, musíme vycházet ze zájmu dítěte, respektovat věkové a individuální zvláštnosti a využívat vhodné metody, formy a postupy“ (Tomášková 2015, s. 27).

2.3 Cvičení na rozvoj předčtenářské gramotnosti

Tomášková (2015, s. 34) uvádí: *„Všechny předpoklady ke čtení se musí rozvíjet v dostatečné míře a rovnoměrně, žádný z nich nemá přednost a všechny jsou stejně důležité.“*

2.3.1 Řeč a komunikační schopnosti

K dobrému rozvíjení řeči je potřeba obratnost, kvalitní smyslové schopnosti, přísun informací a především rozvoj intelektu (Kutálková 2005, s. 76). Na konci předškolního období by měl být řečový projev dítěte správný jak gramaticky, tak v oblasti výslovnosti. Pro kvalitní budoucí čtení je důležitá bohatá slovní zásoba, aktivní i pasivní. Tu rozvíjíme např. komunikací s dítětem, vhodnými hrami nebo aktivním předčítáním. Říkadla a básničky podporují hbitost jazyka, artikulační a dechová cvičení

jsou dobrá pro správnou výslovnost a frázování i pro tempo řeči. Pro dítě je také nutný správný řečový vzor (Tomášková 2015, s. 35, 99).

2.3.2 Lateralita

Lateralita nám ukazuje, která z mozkových hemisfér u sledovaných činností převažuje. U předškolních dětí je nejdůležitější určení lateralit oka a ruky (Otevřelová 2016, s. 122). Tomášková (2015, s. 36–39) ve své knize píše, že lateralita ovlivňuje úroveň a kvalitu čtení. Dítě musí vědět, kde je levá a pravá strana. Autorka zdůrazňuje, že máme dítě nechat, aby si samo určilo, které ruce dává při konání činností přednost, nemáme dítě upozorňovat na užívání jedné ruky. Pro zjištění lateralit horních končetin můžeme dítěti zadat např. následující úkoly a pozorovat, kterou ruku dítě upřednostňuje: vkládání korálek do lahvičky, vkládání klíče do zámku, navlékání niti do jehly, kresba. Pro zjištění lateralit oka můžeme využít průhled kukátkem.

2.3.3 Orientace v prostoru

Prostorová orientace je založena na ovládnutí tělesného schématu a zralém vnímání. V mladším předškolním věku se prostorové vnímání teprve rozvíjí, je nepřesné (Otevřelová 2016, s. 93). Orientace v prostoru je kromě jiného důležitá i pro budoucí čtení. K orientaci v knize je pro dítě nutné, aby znalo a používalo pojmy: nad, pod, nahoře, dole, vedle, vpředu, vzadu, vlevo a vpravo apod. Pro procvičování této oblasti využíváme slovní popis umístění předmětů, popis obrázku, kresbu a malbu, pozorování okolí atd. Dítě by mělo zvládnout se samostatně orientovat v prostorách mateřské školy i jejím okolí (Tomášková 2015, s. 36, 70–71, 77).

2.3.4 Zrakové, sluchové, hmatové vnímání

Zrak je pro mnohé nejdůležitější smysl. Díky němu se dokážeme orientovat, pozorujeme jednotlivé děje a snáze vnímáme své okolí. U dítěte v předškolním věku rozvíjíme zrakové vnímání v následujících oblastech: pozorování situací, jevů nebo předmětů; rozlišování tvarů a barev; zrakové rozlišování; zraková analýza a syntéza, cvičení očních pohybů, zraková paměť, figura v pozadí. Tyto oblasti rozvíjíme pomocí nejrůznějších činností a didaktických her, např.:

- pozorování situací, jevů nebo předmětů – vypravování o různých zážitcích z života dětí,
- rozlišování tvarů a barev – kreslení a malování,
- zrakové rozlišování – stolní hra pexeso,

- zraková analýza a syntéza – dokreslování různých obrázků v celek,
- cvičení očních pohybů – chůze po laně či nakreslené čáře na zemi,
- zraková paměť – zapamatování si několika předmětů a jejich vyjmenování po zakrytí,
- figura v pozadí – vyhledávání písmen na pozadí nakreslených přes sebe (Tomášková 2015, s. 44, 46–55).

Sluch je důležitý pro dobrou prostorovou orientaci, je základním prostředkem k osvojení řeči, slouží k rozvoji komunikace. Oblasti sluchového vnímání, které u dítěte rozvíjíme, jsou tyto: fonemický sluch, naslouchání, sluchová diferenciacce, sluchová analýza a syntéza, vnímání reprodukce rytmu, sluchová paměť a figura v pozadí. Tyto oblasti můžeme rozvíjet např. následujícími způsoby:

- fonemický sluch – určování hlásky slyšené na začátku slova,
- naslouchání – poslech vyprávění druhých,
- sluchová diferenciacce – rozlišování nesmyslných slov,
- sluchová analýza a syntéza – rozložení slova na slabiky,
- vnímání reprodukce rytmu – vytleskávání jednoduchých říkadel,
- sluchová paměť – nácvik básní,
- figura v pozadí – rozpoznání zvuků (např. zvířat) z CD (Tomášková 2015, s. 56–64).

Díky hmatu získává dítě již od narození informace o okolním světě, hmat rozvíjí emoce a zlepšuje kvalitu prožívání. Při oslabeném hmatovém vnímání může být ovlivněna grafomotorika, vizuomotorika² i písemný projev (Tomášková 2015, s. 64–65). Podle Kutákové (2005, s. 65–66) nedostatek hmatových informací u dítěte v předškolním věku způsobí, že budou slova u dítěte vyvolávat silně omezenou představu. Hmat také úzce souvisí s rozvojem jemné motoriky a s pohybovou koordinací. Tomášková (2015, s. 65–67) ve své knize uvádí, že při rozvoji hmatového vnímání se zaměřujeme na dovednost hmatat prsty, rozvoj hmatové pozornosti, hmatovou citlivost, smysl pro poznání detailů. Tyto oblasti rozvíjíme např. následovně:

- dovednost hmatat prsty – poznávání předmětů pouze pomocí hmatu,

² Vizuomotorika je proces a stav propojování zrakového vnímání a pohybu (Otevřelová 2016, s. 121).

- rozvoj hmatové pozornosti – seznámení s protiklady (tvrdý a měkký, teplý a studený apod.),
- hmatová citlivost – poznávání vlastností předmětů,
- smysl pro poznání detailů – poznávání ostatních dětí podle hmatu.

2.3.5 Fantazie a představivost

Představy mají v psychickém životě dětí významnou úlohu. Dítě by mělo být schopno si představit, o čem je mu čteno nebo co čte. K vytváření představ je zapotřebí podnětné prostředí i rozvoj paměti. K rozvoji představivosti a fantazie můžeme využít např. spontánní a námětové hry, kreslení ilustrací ke čteným pohádkám nebo pantomimu (Tomášková 2015, s. 79–83).

2.3.6 Paměť

Paměť je proces, který má tři fáze: zapamatování, podržení v paměti a vybavení. Paměť je důležité rozvíjet celoživotně a je nutné ji trénovat již od útlého věku. Úroveň paměti se odráží mimo jiné v počátečním učení i ve vztahu ke čtení. Klidné, pohodové a podnětné prostředí má velice pozitivní vliv na učení dítěte. Naopak negativní zážitky by mohly dítěti v jeho dalším učení velmi uškodit. Aktivita podporující rozvoj paměti jsou např: hledání, co se ve třídě změnilo; hodnocení celého dne; reprodukce vyprávěného děje (Tomášková 2015, s. 87–91).

2.3.7 Myšlení

Myšlení umožňuje člověku plánovat si činnosti, orientovat se v různých situacích, pomáhá řešit problémové situace apod. Základními myšlenkovými operacemi jsou analýza (rozklad celku na části) a syntéza (sjednocování), těm je v mateřské škole věnována velká pozornost. Snažíme se vést děti k tomu, aby se na dané problémy a úkoly dívaly z různých úhlů, pokoušely se úkol vyřešit, měly by na řešení problému přijít samy. Zapamatují si tak jednotlivé zákonitosti a souvislosti. Činnosti na podporu rozvoje myšlení mohou být: hledání dvojic (např. obrázků), které k sobě patří; třídění předmětů dle daného kritéria; řazení obrázků podle časové posloupnosti apod. (Tomášková 2015, s. 93, 97–98).

2.3.8 Motorika a grafomotorika

Předškolní děti potřebují pohyb. Ten má vliv na rozvoj myšlení i řeči. V mateřské škole by dítě mělo mít dostatek pohybu ve vnitřních prostorech i venku. Důležité je

však rozvíjet i jemnou motoriku. Hrubou motoriku dítě rozvíjí např. přirozeným pohybem a základy některých sportů, jemnou motoriku rozvíjí např. sebeobslužné činnosti, stříhání a lepení (Tomášková 2015, s. 107–108).

„Kvalitní grafomotorika staví na vyzrálé hrubé motorice, na motorické koordinaci, na postupném vývoji hybného systému od paže, ruky až k prstům. V předškolním období se rozvíjí a upevňuje koordinace jemných pohybů zápěstí, prstů na ruce. Podle grafického projevu je možné posuzovat také aktuální emoční stav dítěte, vyzrálost psychiky, úroveň a souhru všech prvků mozkové činnosti“ (Otevřelová 2016, s. 118). Rozvoj grafomotoriky podporuje např. kresba, malba a vyplňování grafomotorických listů, nemělo by se zapomínat ani na uvolňovací cviky (Otevřelová 2016, s. 119–120).

3 RVP PV a literární výchova

V RVP PV není literární výchova chápána z hlediska teoretických poznatků a dovedností, ale hlavně jako součást velice důležitého procesu rozvoje řeči a jazyka dítěte, současně s kultivací jeho schopnosti komunikace (Gebhartová 2011, s. 7).

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (MŠMT 2017, s. 12) se dočteme: „*Dítě dokončující předškolní vzdělávání dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.).*“

V oblasti Dítě a jeho psychika najdeme kromě podoblastí Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; Sebepojetí, city a vůle i podoblast nazvanou Jazyk a řeč. Mezi dílčí vzdělávací cíle podoblasti Jazyk a řeč patří např.: rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, rozvoj komunikativních dovedností a osvojování poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní. Do vzdělávací nabídky výše uvedené podoblasti náleží např.: společné diskuze; poslech pohádek a příběhů; sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů; recitace a dramatizace; prohlížení a „čtení“ knížek; činnosti seznamující děti s různými sdělovacími prostředky.

Dítě by pak na konci předškolního vzdělávání mělo zvládnout např.: vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, vést rozhovor, porozumět slyšenému, učit se nazpaměť krátké texty, vyprávět příběh, projevovat zájem o knihy, soustředěně poslouchat četbu (MŠMT 2017, s. 17–18).

3.1 Literární texty v MŠ a jejich volba

V současné době se dle Gebhartové (2011, s. 8–9) setkáváme s nedocenením literární výchovy jakožto nástrojem rozvoje dětské představivosti a fantazie. Ozvučený literární text však může u dětí v předškolním věku přispět k rozvoji všech klíčových kompetencí. Velice důležitý je rovněž pro vzdělávací oblast RVP PV Dítě a jeho psychika, může se ale uplatnit i ve zbylých oblastech³. Rovněž Kutálková (2009, s. 67–69) uvádí, že v dnešní době děti často neví, jak s knihou zacházet. Nemají své oblíbené

³ Dalšími vzdělávacími oblastmi jsou: Dítě a jeho tělo, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět.

knihy, klesl zájem o četbu. Poslechem četby však kultivujeme řeč dítěte a kniha jim může přinášet také výtvarný zážitek.

Díky knihám děti vstupují do světa kultury. Prvotní zájem o knihu u dětí vzbuzuje především vzhled knihy – obrázky, ilustrace, formát apod. Je důležité, aby děti v mateřské škole měly knihy neustále na očích a k dispozici. Je proto vhodné zřídit koutek s knihami, které budou pravidelně vyměňovány za jiné. Prezentace knížek může být také součástí ranního kruhu, kdy učitelka či samotné děti mají možnost představit jejich oblíbenou knihu. Učitelka by se měla snažit o to, aby si dítě navyklo používat knihy pro svou potěchu i při hledání odpovědí na různé otázky (Gebhartová 2011, s. 12).

3.1.1 Básničky, říkadla a hádanky

V mateřských školách se často setkáváme s básněmi a říkadly. Říkadlo se vyznačuje přízvukem, je možné jej např. „skandovat“, řazení veršů může být nelogické. U básně je důležité především pochopit obsah, je smysluplná a na rozdíl od říkadla se přednáší.

Zapamatování krátkých textů je jedním z výstupů, o kterém se hovoří v RVP PV. O tom, jestli děti básnička dostatečně zaujme, rozhoduje rytmus, rýmy i tematika nebo motivy. Zapamatování textu básně musí předcházet pochopení obsahu. Důležitá je i motivace a postupné opakování jednotlivých částí. Je dobré zapojit i nápady dětí. Při učení básničky je potřeba sledovat i výslovnost, práci s dechem, tempo a intonaci apod.

Oblíbené jsou u dětí hádanky, které rozvíjí nejen řečové schopnosti a dovednost správné výslovnosti, ale i zvědavost a logické myšlení. Důležité je, aby učitelka znala hádanky zpaměti (Gebhartová 2011, s. 13–14, 20, 25).

V tomto žánru je pro budoucí čtení a psaní důležitá práce s rytmem a spojování s pohybem.

3.1.2 Pohádky, vyprávění, příběhy

Díky pohádkám děti poznávají svět, ve kterém žijí, poskytují jim jistotu a bezpečí a také příležitost světu porozumět (Doláková 2015, s. 10). Podle Kutálkové (2009, s. 69–70) již ve třech letech mají děti rády delší pohádky, nemají však v oblibě jejich zkracování či pozměnění. Pohádky patří ke kulturnímu dědictví, obsahují morální

pravidla. Postupem času mohou být pohádky nahrazeny příběhy, pověstmi, komiksy apod.

Gebhartová (2011, s. 144) uvádí, že další možností je vyprávění pohádky bez knihy. V takovém případě je dobré vybrat takovou, ve kterou máme důvěru a dobře ji známe. Vyprávění můžeme obohatit např. obrázkovou osnovou, hudbou apod. Díky obrázkové osnově je pak možné nechat děti pohádku zopakovat.

Čtení a vyprávění v každodenním životě dětských skupin mají velký význam, mohou např. posilovat výukové cíle, pomáhat koncentrovat pozornost na poslech, porozumění a vyjadřování, podporují tvořivé myšlení a obohacují slovní zásobu (Doláková 2015, s. 10). Svobodová a kol. (2010, s. 134–135) zdůrazňují, že z vyprávění jakéhokoliv reálného i nereálného příběhu se může dítě hodně dozvědět o sobě, o druhých, o světě...Dále také zpevňuje vnitřní morálku dítěte.

„Příběh je jedním z přirozených, neautoritativních a funkčních výchovně vzdělávacích prostředků, a to ať jde o příběh spontánně vyprávěný učitelkou či dítětem v konkrétní situaci, příběh literární, vyprávěný či čtený kdykoli během dne, či příběh, který je východiskem pro dlouhodobější společnou práci skupiny dětí“ (Svobodová a kol. 2010, s. 132). Autoři dále uvádí, že při práci s příběhem můžeme využívat různé metody i formy. Důležité je, co chceme prostřednictvím příběhu dětem zprostředkovat, jaké jsou naše cíle a záměry. Příběh si můžeme různě dotvářet, domýšlet, upravovat, aby se s ním dobře pracovalo. Příběh nám rovněž umožňuje dále obohatit spontánní hry, pohybové a výtvarné činnosti, grafomotorické listy apod. (Svobodová a kol. 2010, s. 133–134).

3.1.3 Volba literárních textů

Knihy je vždy potřeba vybírat s ohledem na kolektiv dětí. Autorka doporučuje pro mateřské školy knihy obrazové, ve kterých převládá výtvarná složka. Přebírají celostránkové obrazy, objevuje se jen minimum textu.

Výběr textů určených k motivaci pro práci s knihou jako celkem je důležitý zejména pro dlouhodobější plánovanou činnost. Měly by děti vést k pozornému naslouchání a porozumění obsahu textu, zároveň je také směřovat k tomu, aby měly o četbu zájem i v pozdějším věku. K práci s knihou jako celkem patří např. listování knihou, umisťování záložek, sledování stránky, nalezení a uložení knihy apod. (Gebhartová 2011 s. 98, 142, 156, 158).

Je dobré si knihu nejprve celou přečíst předtím, než ji budeme předčítat dětem. Pedagog se tak může předem připravit na předpokládané otázky, stanovit si svůj názor na situace v ději apod.

Čtený příběh by neměl mít dlouhé popisné pasáže a jeho obsah by měl být aktuální, vztahovat se ke konkrétním událostem (Doláková 2015, s. 18). Velice důležité je, aby děti rozuměly slovům v textu. Zároveň si tak rozšiřují slovní zásobu. Zastaralé výrazy najdeme např. v lidových pohádkách nebo písničkách. Taková slova je vhodné doplnit např. o obrázky (Gebhartová 2011, s. 91–92, 120).

4 Cíle a výzkumné otázky

4.1 Cíle

V dnešní době dle mého názoru lidé nevyužívají knihy tak často, jak tomu bylo dříve. Informace jsou spíše vyhledávány na internetu a klasické čtení knih pro vlastní potřebu a potěšení je nahrazováno jinými aktivitami. Domnívám se, že je tedy důležité k využívání knih více motivovat, zejména děti, a to už v předškolním věku. Pro praktickou část této bakalářské práce bylo zvoleno sestavení programu, který má za úkol přiblížit dětem literární texty pomocí prožitkových činností.

Cíle praktické části jsou:

- 1) vytvořit program pro tematické vyučování „Jaro a podzim“,
- 2) ověřit program „Jaro a podzim“ v MŠ.

4.2 Výzkumné otázky

K uvedenému cíli č. 2 byly formulovány následující výzkumné otázky:

- 1) Bylo dosaženo stanoveného cíle?
- 2) Jsou zvolené aktivity v programu vhodné a přiměřené věku dětí?
- 3) Co by se mělo v programu upravit?

5 Program

Následující kapitoly obsahují informace o sestavování programu „Jaro a podzim“ a jeho popis. Dále také bude vložen samotný program.

5.1 Tvorba programu

Před samotnou tvorbou programu „Jaro a podzim“ jsem začala studiem RVP PV, abych si upřesnila, co všechno je možné v rámci programu rozvíjet.

Po úvahách, v jaké tematické oblasti by měl být program realizován, bylo zvoleno téma ročních období, konkrétně jaro a podzim.

Tvorba byla zahájena vyhledáním zajímavých knih, ve kterých se výše uvedená roční období vyskytují, a jejich následným vypůjčením v knihovně. Po důkladném prohlédnutí všech knih byly vybrány 2 texty, které se dle mého mínění nejvíce hodily ke zvoleným tématům. Jedná se o knihy: Včelí medvídci od jara do zimy (text s názvem Sladká) od J. Kahouna a Na co se veverky těšily a další pohádky o zvířátkách (text s názvem Proč se chtěl zajíc rozběhnout do Afriky) od J. Balíka.

Po pečlivém přečtení obou textů byla vytvořena myšlenková mapa, ve které byly zaznamenány veškeré nápady na činnosti, které by bylo možné zrealizovat. Z těch byly následně vybrány jen ty aktivity, které se zdály pro realizaci nejvhodnější. Zvolené činnosti pak byly rozřazeny do dvou skupin, podle toho, zda se více hodily k textu pro jaro nebo pro podzim. U obou období se aktivity rozdělily do tří dopoledních bloků.

Název programu byl zvolen tak, aby byl stručný a aby co nejvíce vystihoval obsah programu, proto se jmenuje pouze „Jaro a podzim“.

5.2 Popis programu

Program „Jaro a podzim“ má za cíl přiblížit dětem literární texty pomocí prožitkových činností. Skládá se ze dvou částí, každá část je zaměřena na jedno roční období a obsahuje 3 přípravy na dopolední bloky. V jarní části se pracuje s textem z knihy Včelí medvídci od jara do zimy, v podzimní z knihy Na co se veverky těšily a další pohádky o zvířátkách. Program je určen dětem ve věku od 3 do 6 let.

Nejdůležitější informace o programu jako jsou název programu, zvolené knihy a texty, věk dětí, cíl, časová dotace apod. jsou uvedeny hned na úvodní stránce. Dále pak nalezneme přípravy k oběma tématům.

Každé podtéma se vztahuje k jednomu dopolednímu bloku a jsou u něj vždy uvedeny výchovně vzdělávací cíle, klíčové kompetence, organizační formy, vyučovací metody, pomůcky, prostorové nároky, časová dotace a postup. Postup byl kvůli přehlednosti uspořádán do tabulky a je rozdělen na činnost učitele a činnost dětí. Dále je v něm uvedena motivace, popis dalších fází a ukončení, u každé části je uveden předpokládaný časový průběh v minutách.

5.3 Struktura programu

Program „Jaro a podzim“

Knihy: J. Kahoun: Včelí medvídci od jara do zimy, J. Balík: Na co se veverky těšily a další pohádky o zvířátkách

Texty: Sladká, Proč se chtěl zajíc rozběhnout do Afriky

Věk dětí: 3–6 let

Cíl: přiblížit dětem literární texty pomocí prožitkových činností

Časová dotace: 3 dopolední bloky na jaře, 3 dopolední bloky na podzim

Obsah:

- téma Jaro:
 1. den – Znaký jara
 2. den – Čmeláci
 3. den – Radujeme se z příchodu jara

- téma Podzim:
 1. den – Příchod podzimu
 2. den – Zvířata
 3. den – Podzimní pohádka

Téma: Jaro

Příprava č. 1: Znaký jara

Výchovně vzdělávací cíle: seznámení s novou písničkou, seznámení s textem, osvojení znaků jara, rozvoj jemné motoriky, udržení pozornosti

Klíčové kompetence:

- kompetence k učení: dítě soustředěně pozoruje, objevuje a osvojuje si znaký jara
- komunikativní kompetence: dítě ovládá řeč, rozumí slyšenému textu, slovně reaguje na otázky učitele

Organizační formy: hromadné plnění aktivit, individuální práce

Vyučovací metody: předzpívání písničky s klavírním doprovodem, čtení pohádky učitelkou, dialog učitelky a dětí, kreslení na papír, vystřihování obrázku, práce s obrázkem při čtení textu, procházka

Pomůcky: klavír/klávesy, noty k písničce (viz Obrázek 1), kniha Včelí medvídci od jara do zimy (viz Obrázek 2, 3, 4), papíry, pastelky, nůžky

Prostorové nároky: herna, venkovní prostředí

Časová dotace: 45 minut (nezahrnuje procházku)

Postup:

Úvod, motivace: písnička „Čmeláku chlupatý“, rozhovor o písničce	
Časová dotace: 5 minut	
Cíl: seznámení s písničkou, motivovat děti k činnostem	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
- předzpívání písničky z knížky Včelí medvídci od jara do zimy s klavírním doprovodem	- poslech písničky

<ul style="list-style-type: none"> - rozhovor s dětmi o obsahu písničky (klást dětem otázky typu: „O čem byla písnička?“, „Kdo koho honí?“, „Co přichází po zimě?“) 	<ul style="list-style-type: none"> - povídání si o obsahu písničky
Četba pohádky, rozhovor o pohádce	
Časová dotace: 10 minut	
Cíl: seznámení s textem a se znaky jara	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - čtení pohádky v kroužku - rozhovor s dětmi o obsahu pohádky a o znacích jara, které v pohádce zazněly 	<ul style="list-style-type: none"> - poslech pohádky - povídání si o obsahu pohádky a o znacích jara, které v pohádce zazněly
Kresba symbolů jara, vystřihování obrázků	
Časová dotace: 15 minut	
Cíl: rozvoj jemné motoriky	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - rozdělení jednotlivých znaků jara dětem (znaky mohou být např. slunce, květiny, motýli, ptáci apod.), dohled na děti - dohled na děti, pomáhání dětem 	<ul style="list-style-type: none"> - kreslení symbolů jara (každé dítě nakreslí jeden symbol) - vystřihování svých obrázků

Zvedání obrázků při poslechu pohádky	
Časová dotace: 10 minut	
Cíl: udržení pozornosti	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - čtení pohádky, sledování aktivity dětí (např. když v textu zazní „sluníčko“, zvedne ten, kdo kreslil a vystříhoval slunce, svůj obrázek nad hlavu) - uschování obrázků 	<ul style="list-style-type: none"> - poslech pohádky; zvedání obrázků nad hlavu v okamžiku, kdy jejich symbol zazní v textu - odevzdání obrázků učitelce
Ukončení: pojmenování znaků jara na obrázcích, procházka	
Časová dotace: 5 minut (+ čas strávený na procházce)	
Cíl: osvojení znaků jara	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - rozložit dětské obrázky na zem - procházka: společně se s dětmi snažit najít venku znaky jara, o kterých jsme si v průběhu dopoledne povídali (klást dětem otázky typu: <i>„Dokážete najít venku nějaký znak jara?“</i>, <i>„Co všechno se děje s přírodou na jaře?“</i>, <i>„Naleznete nějaký symbol jara, který v pohádce nebyl?“</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - pojmenovat jednotlivé symboly jara na obrázcích - hledat znaky jara

Téma: Jaro

Příprava č. 2: Čmeláci

Výchovně vzdělávací cíle: osvojení poznatků o čmelácích, rozvoj pohybových schopností a dovedností, rozpoznávání barev

Klíčové kompetence:

- kompetence k učení: dítě má elementární poznatky o přírodě
- komunikativní kompetence: dítě ovládá řeč, reaguje na otázky učitele, dokáže vyjádřit své myšlenky, rozšiřuje svou slovní zásobu
- činnostní a občanské kompetence: dítě respektuje pravidla hry, ke svému úkolu ve hře přistupuje odpovědně

Organizační formy: hromadná účast na aktivitách, plnění úkolu ve skupinkách

Vyučovací metody: rozhovor učitelky a dětí, pohybová hra

Pomůcky: klavír/klávesy, noty k písničce (viz Obrázek 1), 4 různobarevné domečky vystřižené z barevných papírů (bílý, žlutý, červený, modrý), kuličky z barevného papíru (barvy kuliček jsou shodné s barvami domečků, od každé barvy 25, mohou je vyrobit děti den předem), pastelky, papíry

Prostorové nároky: herna

Časová dotace: 45 minut

Postup:

Úvod, motivace: písnička „Čmeláku chlupatý“	
Časová dotace: 5 minut	
Cíl: motivovat děti k činnostem	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
- zazpívat a zahrát na klavír písničku z knížky Včelí medvídci od jara do zimy	- poslech písničky

<p>- „Včera jsme si povídali o jaru, které k nám po zimě přišlo, a dnes si řekneme něco o těch čmeláčcích, kteří se po dlouhé zimě probudili.“</p>	
Rozhovor o čmeláčcích	
Časová dotace: 5 minut	
Cíl: osvojení poznatků o čmeláčcích	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<p>- dialog s dětmi o čmeláčcích (např.: „Víte, jak vypadá čmelák?“, „Znáte nějaké příbuzné čmeláka?, „Čím se čmeláci živí?“, „Co znamenají slova pyl, opylovat a nektar?“)</p>	<p>- reagování na otázky paní učitelky</p>
Pohybová hra „Na čmeláky“	
Časová dotace: 30 minut	
Cíl: rozvoj pohybových schopností a dovedností, rozpoznávání barev	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<p>- vedení pohybové hry: (před začátkem hry: a) rozmístit po třídě 4 různobarevné domečky, ideálně do rohů třídy b) náhodně po třídě poházet kuličky barevného papíru, kuliček musí být od každé barvy stejný počet) 1. rozdělit děti do 4 skupinek, každému přiřadit jeden barevný papír, který značí čmeláčí domeček</p>	<p>- účast na pohybové hře „Na čmeláky“: úkolem je co nejrychleji donést všechen nektar (kuličky) předem přiřazené barvy do svého domečku, přičemž vždy je možné nést pouze jednu kuličku - pokud se ozve: „Zima přichází!“, musí si děti sednout do dřepu a rukama</p>

<p>2. vysvětlit dětem pravidla</p> <p>3. dohlížet a případně usměrňovat průběh hry, představovat „zimu“</p> <p>4. hru několikrát zopakovat, skupinky po každé hře přesunout po směru hodinových ručiček k jinému domečku, aby vždy hledaly jinou barvu</p>	<p>si zakrýt hlavu, kdo tento úkon včas neprovede, toho zima zmrazí, vysvobodit ho může jiné dítě tím, že ho pomalu pohladí po vlasech</p>
<p>Ukončení: rozhovor, zhodnocení</p>	
<p>Časová dotace: 5 minut</p>	
<p>Cíl: osvojení poznatků o čmelácích; zjistit, zda děti činnosti bavily</p>	
<p>Činnost učitele:</p>	<p>Činnost dětí:</p>
<p>- posadit se s dětmi do kroužku a zeptat se, co si pamatují o čmelácích</p> <p>zjistit, jak se dětem dnešní aktivity líbily (prostřednictvím obrázků)</p>	<p>- rozhovor s učitelkou o tom, co se v průběhu dopoledne dozvěděly</p> <p>- ten, komu se činnosti líbily, nakreslí na papír veselé sluníčko, komu se nelíbily, nakreslí zamračené sluníčko</p>

Téma: Jaro

Příprava č. 3: Radujeme se z příchodu jara

Výchovně vzdělávací cíle: osvojení písničky, seznámení s narativní pantomimou, rozvoj jemné motoriky, rozvoj řeči

Klíčové kompetence:

- komunikativní kompetence: dítě se dokáže vyjadřovat pomocí řečových, hudebních a dramatických prostředků
- sociální a personální kompetence: dítě se při společných činnostech domlouvá a spolupracuje

Organizační formy: hromadná účast na aktivitách

Vyučovací metody: písnička s hudebním doprovodem, dechové cvičení, artikulační cvičení, narativní pantomima, lepení obrázků na balicí papír, rozhovor

Pomůcky: klavír/klávesy, noty k písničce (viz Obrázek 1), obrázky z prvního dne, lepidla, balicí papír

Prostorové nároky: herna

Časová dotace: 50 minut

Postup:

Úvod, motivace: písnička „Čmeláku chlupatý“	
Časová dotace: 2 minuty	
Cíl: motivovat děti k činnostem	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
- zazpívat a zahrát na klavír písničku z knížky Včelí medvídci od jara do zimy	- poslech písničky

Písnička „Čmeláku chlupatý“	
Časová dotace: 15 minut	
Cíl: osvojení písničky	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - vedení hudební výchovy 1. <i>„Tuhle písničku se dnes společně naučíme, nejprve se ale musíme trochu rozcvičit, aby nám zpívání pěkně šlo.“</i> 2. vedení dechového a artikulačního cvičení (např. syčet jako had, bzučet jako čmelák, ohrnovat dolní i horní ret, říkat jazykolamy) 3. rozezpívání pomocí známé jednoduché písničky propojené s pohybem (např. Zlatá brána) 4. naučit děti písničku hranou a zpívanou při motivaci 	<ul style="list-style-type: none"> - účast na aktivitách vedených paní učitelkou
Narativní pantomima	
Časová dotace: 10 minut	
Cíl: seznámení s narativní pantomimou	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - vedení narativní pantomimy motivovanou čmeláky (číst pomalu, dát dětem prostor na provedení daného pohybu): 	<ul style="list-style-type: none"> - plnění úkolů podle zadání učitelky

„Děti, lehněte si na zem, zavřete oči a pozorně poslouchejte, co vám teď budu říkat. Představte si, že jste hrdinou příběhu, který uslyšíte. Vše budete předvádět jen pohybem, bez mluvení.

Představ si, že jsi malý čmeláček, který právě spí ve své postýlce. Už je ale ráno, takže se začínáš pomalinku probouzet a protahovat. Posadíš se, zívneš a pomalu vstaneš z postele.

Dojdeš do kuchyně, kde najdeš džbánek plný nektaru, zvedneš ho a nektar ochutnáš. Ten je ale sladoučký!

Teď se půjdeš podívat ven, jaké je tam počasí. Jen co otevřeš dveře, zasvíti ti sluníčko přímo do očí, takže si je musíš zakrýt. Je krásný jarní den! Rozlétněš se, nejprve pomalu, potom rychle a pak zase pomalu. Postupně si sedáš na různé kytičky a čicháš si k nim. Ty ale krásně voní!

Pozor! Začíná foukat vítr a už je ti trochu zima, musíš rychle letět zpátky domů!“

Lepení obrázků	
Časová dotace: 15 minut	
Cíl: rozvoj jemné motoriky	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - vedení pracovní výchovy, pomáhání dětem (učitelka nejprve dětem vrátí jejich obrázky z prvního dne) 	<ul style="list-style-type: none"> - lepení obrázků z prvního dne na společný balicí papír
Ukončení: prohlížení obrazu, rozhovor	
Časová dotace: 8 minut	
Cíl: zhodnocení výsledného obrazu a aktivit prováděných v uplynulých dnech, rozvoj řeči	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - prohlížení výsledného obrazu dětí, dialog s dětmi o tom, co vše můžeme na obrazu vidět - závěrečný rozhovor s dětmi o aktivitách prováděných v uplynulých třech dnech (např.: <i>„Pamatujete si, o čem byla pohádka, o které jsme si posledních pár dní povídali?“</i>, <i>„Co jste se nového dozvěděli?“</i>, <i>„Jaká činnost se vám líbila?“</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - prohlížení výsledné práce, komunikace s učitelkou - rozhovor s paní učitelkou

Písnička „Čmeláku chlupatý

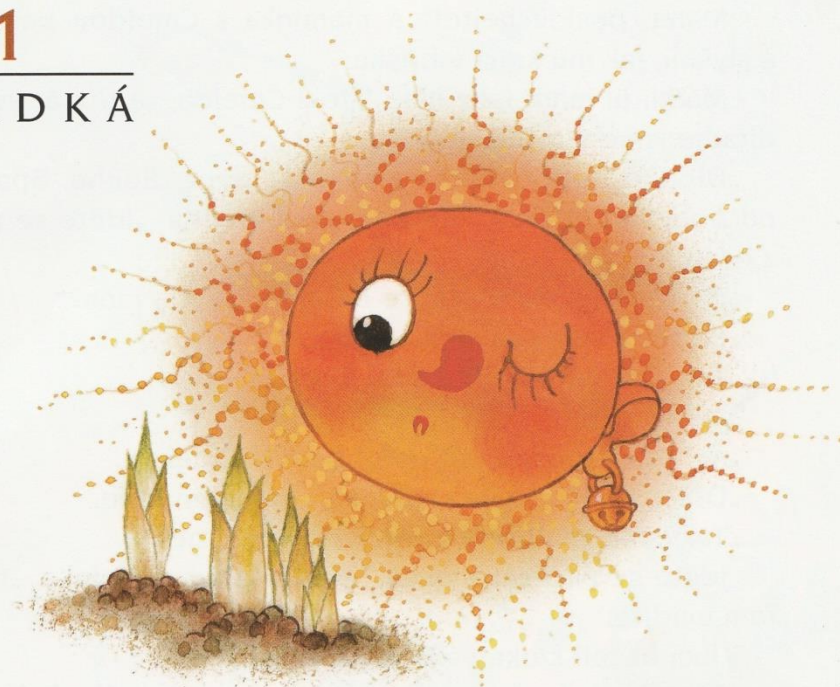
emi A7 emi A7 emi A7 emi A7 emi A7
Čme-lá - ku, chlu-pa - tý, už ti šla-pu na pa - ty, zi - ma tě
emi A7 emi A7 emi A7 hmi
o - přá - dá, už ti le - zu na zá - da. Má - mo,
hmi A hmi A
tá - to, o - na mě ho - ní, vy - pa - dá to, že mě do - ho -
A emi A7 emi A7 emi A7
ní. Po - tvo - ra stu - de - ná, až ji chy - tím
emi A7 emi A7 emi A7 emi A7 D
bu - de má, zav - řu ji v sed - ni - ci, u - dě - lám z ní led - ni - ci.

Čmeláku, chlupatý, už ti šlapu na paty,
zima tě oprádá, už ti lezu na záda.
Mámo, táto, ona mě honí,
vypadá to, že mě dohoní.
Potvora studená, až ji chytím bude má,
zavřu ji v sednici, udělám z ní lednici.

Obrázek 1 - Text písně (Kahoun 2005, s. 11)

1

SLADKÁ

Nad kopcem s bílou sněhovou čepicí vykouklo sluníčko. Mžouralo, mrkalo a pomalu se koulelo na modré nebe. Koulelo se, koulelo, až se z toho koulení celé zahřálo. Usmívalo se na celý svět a hrálo jako kamínka. Rozehřálo bílou čepici, ze sněhu udělalo potůčky a bílé sněženky. Vesele svítilo, tahalo ze země zelenou trávu a budilo zimní spáče.

Na mezi za Teskovou zahradou se probudili červení brouci, jeden žluťásek a také čmeláčí maminka.

„Musím se podívat, kde se tu vzalo to teploučko,“ otevřela zabeďněné okno a sluníčko ji pohladilo po tvářích. Pak skočilo na postýlky a teple hladilo Čmeltu a Brumdu. Kluci otevřeli oči, rozhlíželi se a Brumda povídá:

„Mami, poslouchejte!“ A maminka s Čmeldou poslouchali a slyšeli, jak mu kručí v bříšku.

„Mami, já mám taky hlad,“ řekl Čmelda, „a třikrát větší. Jak dlouho jsme vlastně spali?“

„Dlouho,“ odpověděla maminka, „moc dlouho. Spali jsme od podzimu až do...“ Zarazila se a povídá: „Jděte se podívat z okna.“

„Do čeho, mami?“ ptal se Brumda. „Až do rána?“

„Přidej,“ usmívala se maminka.“

„Tak až do pondělí,“ hádal Brumda.

„Ještě přidej.“

„Asi jsme spali celý týden,“ povídá Čmelda.

„Déle,“ usmívala se maminka, „mnohem déle.“

„Tak jsme spali celý měsíc,“ povídá Čmelda.

„Jděte se podívat z okna,“ poradila jim maminka, „třeba to tam uvidíte.“

Kluci běželi k oknu a Brumda hlásil:

„Svítí tam krásně sluníčko, ale jak jsme spali dlouho, to nikde nevidím.“

„A co tam ještě vidíte?“ ptala se maminka.

„Bílé kytky,“ odpověděl Čmelda.

„Žluťáska,“ přitiskl nos na sklo Brumda, „motá se jak muška.“

„A taky zelenou trávu,“ přidal Čmelda.

„Průvod červených brouků přes cestu,“ řekl Brumda.

„A co to všechno znamená?“ ptala se maminka.

„To znamená, že s bráškou dobře vidíme,“ otočil se k ní Brumda.

„A co ještě?“ usmívala se maminka.

„Že se probudili všichni stejně jako my,“ odpověděl Brumda.

„A taky to znamená, že je venku jaro,“ řekl Čmelda.

„No konečně,“ přikývla maminka. „A teď už víte, jak jsme spali dlouho. Od podzimu přes celou dlouhou zimu až do...“

„Až do probuzení,“ vyhrkl Brumda.

„Až do jara, trumberko,“ pohladila ho maminka. „A proto máme všichni takový hlad.“ Vyndala z kredence tři mističky a položila je na stůl. Ze špajzky přinesla poslední skleničku diviznového medu a rozdělila ho na tři díly. Potom všichni tři lízali a kluci trochu mlaskali.

„To je nejsladší dobrota, jakou jsem jedl,“ pohladil si břicho Čmelda.

„Jo,“ přikývl Brumda, „ale je jí málo. Mami, přidej nám ještě trochu něčeho sladkého.“

„Už nic nemáme,“ odpověděla maminka, „špajzka je prázdná. Můžu vám přidat jedině tohle,“ a dala každému sladkou pusu.

Téma: Podzim

Příprava č. 1: Příchod podzimu

Výchovně vzdělávací cíle: osvojení si znaků podzimu, seznámení s pohádkou, rozvoj fantazie, udržení pozornosti, rozvoj jemné motoriky, rozvoj logického myšlení

Klíčové kompetence:

- kompetence k učení: dítě má elementární poznatky o přírodě, dovede postupovat podle instrukcí a pokynů
- komunikativní kompetence: dítě samostatně vyjadřuje své myšlenky, rozumí slyšenému textu, reaguje na otázky
- sociální a personální kompetence: dítě při společných činnostech spolupracuje

Organizační formy: hromadná účast na aktivitách, práce ve skupinkách

Vyučovací metody: rozhovor učitelky a dětí, čtení pohádky, domýšlení příběhu, skládání obrázku

Pomůcky: kniha Na co se veverka těšily a další pohádky o zvířátkách (viz Obrázek 5, 6, 7, 8, 9, 10), rozstříhané obrázky traktorů, malý míček

Prostorové nároky: herna

Časová dotace: 45 minut

Postup:

Úvod, motivace: rozhovor o podzimu	
Časová dotace: 5 minut	
Cíl: motivovat děti k činnostem a seznámit je se znaky podzimu	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none">- povídání si s dětmi o podzimu (např.: <i>„Které roční období přichází po létě?“</i>, <i>„Co se všechno děje na podzim?“</i>, <i>„Co dělají na podzim zvířátka?“</i>)	<ul style="list-style-type: none">- rozhovor s učitelkou o podzimu

Postupné rozvíjení příběhu	
Časová dotace: 15 minut	
Cíl: seznámení s pohádkou, rozvoj fantazie	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - číst po částech text, motivace dětí k rozvíjení příběhu (rozdělení příběhu viz text, po přečtení každé části děti domýšlejí, co asi může následovat) 	<ul style="list-style-type: none"> - postupné domýšlení příběhu
Tleskání	
Časová dotace: 5 minut	
Cíl: seznámení s pohádkou, udržení pozornosti	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - opětovné čtení části textu (asi 1 a půl strany) 	<ul style="list-style-type: none"> - tlesknout ve chvíli, kdy uslyší v pohádce nějaké zvíře
Skládání obrázků (+ následný rozhovor)	
Časová dotace: 15 minut	
Cíl: rozvoj logického myšlení	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - rozdání rozstříhaných obrázků traktoru do skupin, pomáhání dětem (pro mladší děti zvolit menší počet dílků), 1 obrázek do skupiny asi 5 dětí - povídat si s dětmi o tom, jaké má traktor na podzim využití 	<ul style="list-style-type: none"> - skládání obrázků - rozhovor s učitelkou

Ukončení: zopakování pohádky	
Časová dotace: 5 minut	
Cíl: zopakování pohádky, udržení pozornosti	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<p>- společně si s dětmi v kroužku zopakovat obsah pohádky:</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>„Zajíc z naší pohádky přiběhl domů a začal vyprávět své kamarádce zaječici, co všechno v průběhu dne zažil.</i></p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Ted' si představte, že já jsem zaječice a vy jste zajíci. Postupně mi budete vyprávět, co jste jako zajíc celý den dělali.“</i></p>	<p>- postupně vyprávět příběh: ten, kdo drží v ruce míček, řekne jednu krátkou část pohádky, následně pošle míček dalšímu dítěti po své levé ruce</p>

Téma: Podzim

Příprava č. 2: Zvířata

Výchovně vzdělávací cíle: sluchové rozlišování zvířat, osvojení nové básničky propojené s pohybem, osvojení poznatků o některých lesních zvířatech, rozvoj hrubé motoriky

Klíčové kompetence:

- kompetence k učení: dítě má elementární poznatky o lesních zvířatech, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje
- komunikativní kompetence: dítě slovně reaguje a dokáže se vyjadřovat pomocí různých prostředků

Organizační formy: hromadné plnění aktivit

Vyučovací metody: poslech nahrávky, básnička s pohybem, rozhovor učitelky a dětí, poznávání zvířat na obrázcích, zvukové pexeso

Pomůcky: CD s nahrávkami zvuků zvířat, básnička, obrázky zvířat (veverka, jezevec, divoké prase, liška, zajíc, jelen, pes, kočka, prase domácí, kráva)

Prostorové nároky: herna

Časová dotace: 45 minut

Postup:

Úvod, motivace: poslech nahrávek	
Časová dotace: 10 minut	
Cíl: sluchové rozlišování zvířat	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none">- postupně dětem pouštět nahrávky zvuků zvířat z CD- „O čem si myslíte, že si budeme dnes povídat?“	<ul style="list-style-type: none">- poslouchat nahrávku a hádat, které zvíře vydává daný zvuk

Rozhovor o lesních zvířatech	
Časová dotace: 5 minut	
Cíl: osvojení poznatků o některých lesních zvířatech	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - povídání si s dětmi o zvířatech, která žijí v lese (např.: <i>„Víte, která zvířátka žijí v lese?“</i>, <i>„Jak se na podzim připravují na příchod zimy?“</i>, <i>„Kde bydlí třeba veverka nebo jezevec?“</i>), ukazování obrázků zvířat 	<ul style="list-style-type: none"> - rozhovor s učitelkou, poznávání zvířat
Zvukové pexeso	
Časová dotace: 10 minut	
Cíl: sluchové rozlišování	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - vedení zvukového pexesa (upravené verze): 1. rozdělit děti na dvě stejně početné skupiny 2. v každé skupině přiřadit jednotlivým dětem zvíře, které budou zvukem napodobovat (např. pes, prase, kočka, kráva, slepice, sova, medvěd), zvířata musí být přidělena v obou skupinách tak, aby po odstartování hry děti mohly najít někoho, kdo vydává stejný zvuk 	<ul style="list-style-type: none"> - hraní zvukového pexesa: cílem každého dítěte je najít k sobě toho, komu bylo přiřazeno stejné zvíře

Ukončení: třídění obrázků

Časová dotace: 10 minut

Cíl: rozlišit lesní a domácí zvířata

Činnost učitele:

- rozdělení obrázků dětem (pomocí losování), kontrola přiřazování obrázků (počet obrázků by měl odpovídat počtu dětí)

Činnost dětí:

- vylosovat si obrázek zvířete a následně ho přiřadit do jedné ze dvou skupin podle toho, zda dané zvíře žije v lese, nebo je to zvíře domácí

Téma: Podzim

Příprava č. 3: Podzimní pohádka

Výchovně vzdělávací cíle: rozvoj pohybových schopností a dovedností, rozvoj jemné motoriky, seznámení s prací s loutkou

Klíčové kompetence:

- komunikativní kompetence: dítě se dokáže vyjadřovat pomocí dramatických prostředků
- sociální a personální kompetence: dítě dodržuje dohodnutá pravidla, při společných činnostech spolupracuje
- činnostní a občanské kompetence: dítě má smysl pro povinnost ve hře

Organizační formy: hromadná účast na aktivitách, individuální práce, práce ve skupinkách

Vyučovací metody: překážková dráha, obkreslení šablony na papír, vystřihování obrázku, přilepování obrázku ke špejli, dramatizace pohádky, rozhovor

Pomůcky: pomůcky na překážkovou dráhu, čtvrtky, pastelky, nůžky, izolepa, špejle, šablony (s přípravou loutek začít již ráno, po příchodu dětí)

Prostorové nároky: herna

Časová dotace: 60 minut

Postup:

Úvod, motivace: překážková dráha	
Časová dotace: 10 minut	
Cíl: motivovat děti k činnostem, rozvoj pohybových schopností a dovedností	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
- „Děti, když Zajíček z naší pohádky šel do Afriky, jeho cesta nebyla vůbec jednoduchá. A vy si dnes vyzkoušíte, co všechno musel zdolat.“	

<ul style="list-style-type: none"> - předem sestavit jednoduchou překážkovou dráhu (dle možností MŠ, např. lavička symbolizuje spadlou kládu, švihadlo řeku, kterou musel zajíc přeskocit apod.), dohlížet na děti 	<ul style="list-style-type: none"> - projítí překážkové dráhy
Výroba loutek	
Časová dotace: 20 minut	
Cíl: rozvoj jemné motoriky	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - přiřazení jednotlivých zvířat dětem, vedení výtvarné a pracovní výchovy, rozdání šablon, pomáhání dětem (děti rozdělíme do skupin asi po 7 dětech, přičemž v každé skupině by se loutky neměly opakovat, např. by neměli být dva zajíci) 	<ul style="list-style-type: none"> - výroba plošných loutek: <ol style="list-style-type: none"> 1. obkreslení šablony přiřazeného zvířátka na papír 2. vystřížení obrázku 3. přilepení obrázku ke špejli - mladší děti jen vybarví šablonu a připevní ji ke špejli
Dramatizace pohádky	
Časová dotace: 25 minut	
Cíl: seznámení s prací s loutkou	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - vedení dramatizace pohádky, čtení pohádky (zkrácené a zjednodušené verze): 	<ul style="list-style-type: none"> - zdramatizovat pohádku ve skupinkách, do kterých byly rozděleny (během čtení textu učitelkou) pomocí plošných loutek, každá postava by měla říct alespoň jednu větu

Léto se pomalu kutálelo za kopec, začínal podzim, čáp zrovna odlétal do teplých krajin a volal: *“Na shledanou na jaře!”*

Na louce se válely bílé polštáře mlhy. Blízko pole na topole seděla vrána a od časného rána hlasitě krákorala: *„Krá, krá, krá.“*

Zajíc Běhálek vyskočil z pelíšku a u studánky spatřil žabku. Skákala okolo rákosí a vesele kvákala: *„Kvák, kvák, kvák.“* Zajíc se usmál:

„Té je do skoku, když nám čáp dal sbohem a odletěl k moři.“

Najednou ho napadlo, že by se mohl za čápem vypravit na návštěvu, utekl by před zimou a vyřídil by mu pozdrav od zvířátek z paseky. Jenže nevěděl kudy. Naštěstí uviděl nedaleko medvěda. *„Běžím dobře do Afriky?“* zavolal na něj. Medvěd odpověděl: *„To nevím, zkus jít rovnou za nosem.“* Zajíc poděkoval a rozběhl se.

Běžel a běžel a najednou uviděl hromádku hlíny, ze které vylezl krtek. I jeho se zajíc zeptal na cestu do Afriky, ale krtek odpověděl: *„Já jen vím, že je to hrozně daleko.“* Zajíc mu zamával na rozloučenou a běžel dál.

<p>Najednou na něj zavolala veverka: „<i>Kam utíkáš zajíčku?</i>“ <i>„Běžím do Afriky.“</i> „<i>A co bys tam jedl?</i>“ „<i>Zelí, mrkev a jetel.</i>“ „<i>Nic takového tam ale není,</i>“ smála se veverka. Zajíc se rozzlobil, bez mrkve a zelí nemůže být přece v Africe veselý a šťastný. Rozloučil se s veverkou a pospíchal zpátky.</p> <p>Běžel lesem a loukou, přes kopce a přes řeku, nakonec doběhl na rodnou paseku. Byl rád, že je doma.</p>	
Ukončení: rozhovor, závěrečné zhodnocení	
Časová dotace: 5 minut	
Cíl: zhodnocení aktivit; zjistit, které činnosti se dětem líbily	
Činnost učitele:	Činnost dětí:
<ul style="list-style-type: none"> - rozhovor s dětmi (např.: <i>„Proč si myslíte, že se zajíc nakonec vrátil domů?“</i>, <i>„Jak se vám dnešní činnosti líbily?“</i>, <i>„Co se vám líbilo nejvíce z uplynulých dnů?“</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - zodpovídání otázek

Proč se chtěl zajíc rozběhnout do Afriky

Léto se pomalu kutálelo za kopec a začínal podzim.

Obloha byla šedivá, občas vyletěl nad stráž drak papírák a zamával nad lesem strakatým ocasem. Tam a sem. Traktory svážely do stodol úrodu a bručely jako rozhněvaní čmeláci.

Na louce se válely bílé polštáře mlhy. Blízko pole na topole seděla vrána a od časného rána hlasitě krákorala.

Zajíc Běhálek vyskočil z vyhřátého pelíšku a rozhlédl se po světě.

U studánky spatřil žabku.

Skákala okolo rákosí a vesele kuňkala.

„Té je teď panečku do skoku, když nám čáp dal sbohem a odletěl k moři,“ usmál se.

„Má od něj pokoj až do jara.“

Hop a hop, rozběhl se po louce a vtom

46

Obrázek 5 - Text pohádky 1 (Balík 2016, s. 46)

ho napadlo, že by se mohl za čápem vypravit na návštěvu. „Utekl bych před zimou a vyřídil mu pozdrav od zvířátek z naší paseky.“

„Nápad je to parádní, prožiju pár pěkných dní,“ pochválil se. Už se chtěl vydat na cestu, ale ouha – nevěděl kudy.

„No, co dělat?“ řekl po chvíli. „Nebudu si zbytečně lámat hlavu.“ A rozběhl se v tu stranu, kde viděl každé ráno vycházet slunce. „Snad mně někdo poradí.“

Jak se zdálo, štěstí mu přálo. Neběžel daleko.

Pod jedlí si hověl medvěd. Uviděl ho zdáli, jak se v trávě válí.

„Běžím dobře do Afriky?“ zavolal na něj.

„Do Afriky?“ divil se medvěd.

Obrázek 6 - Text pohádky 2 (Balík 2016, s. 47)

„To se ptáš, příteli, na špatné adrese. Já chodím celé dny jen tady po lese a nejdál jsem byl ve městě na pouti. Asi tě to zarmoutí, ale kudy máš běžet, nevím. Dej se rovnou za nose, kam tě nohy povedou, možná tě tam dovedou.“

Zajíc poděkoval za radu, i když mu byla málo platná, a rozběhl se v tu stranu, kam zrovna letěly mraky. Cupal, dupal bez oddechu, běžel trávou, běžel v mechu, v kapradí. Pevně věřil, že mu někdo správnou cestu poradí.

A jak běží, utíká, najednou se div nesvalil.

Objevila se před ním hromádka hlíny a z ní koukal krtek!

Toho se zeptám, napadlo zajíce, krtek má toulavé střevíce. Provrtá chodbami celičkový svět, možná že zná cestu tam, ba i zpět.

Zastavil se a křikl:

„Haló krtku, krtečku, na voňavém kopečku! Dopředu už volám: Díky! Chci se dostat do Afriky, kudy se mám dát?“

„Na to ses mě přišel

ptát?“ kroužil krtek nevěřícně hlavou. „Snad se nechceš, můj ty světe, vozit na velbloudím hřbetě? Nebo se chceš v Africe houpat jako opice na palmě až na vrcholu nahoru a zase dolů?“

„Chci se u moře ohřát,“ odpověděl Běhálek. „Žloutne tráva, studí meze, do kožichu chladno leze. Mlha padá na zvířátka, léto na klíč zavře vrátka, co je tohle za počasí? Nastanou nám špatné časy.“

„Škoda že ti neumím poradit,“ omlouval se krtek. „Vím jen, že je to někde hrozně daleko. Kdesi za devatero kopci a devatero řekami a možná ještě o kus dál.“

„Mně dálka nevadí,“ usmál se zajíc, „já běhám rád, jen malou chvíličky vydržím na místě stát. Proto mně říkají Běhálek, víš?“

Zamával krtkovi na rozloučenou a znovu se rozběhl. Spěchá a běží, utíká, sotva se země dotýká – kdepak je ta Afrika? Nepřemýšlí nad tím moc, běží den a celou noc, přes pole a louky, lesem. Hop a krůček přes potůček, potom hop a dlouhý skok přes příkop a přes potok. Do kopce i rovinou, po vršku i dolinou...

Obrázek 8 - Text pohádky 4 (Balík 2016, s. 49)

Vtom slyší, jak ho někdo volá: „Hola hola! Kam zajíčku? Kam?“

Zastaví se, koukne vzhůru – ve vršku stromu sedí veverka a loupe oříšky.

„Běžím do Afriky. Spěchám k moři, kde slunce věčně hoří,“ odpověděl zajíc.

„Co bys tam dělal?“ vyptávala se veverka.

„Vyřídil bych čápovi pozdrav od zvířátek z naší paseky a potom bych se pěkně vykoupal v teplé vodě,“ řekl zajíc. „Než by mně pořádně uschnul kožich, schroupal bych dvě tři hlavičky zelí...“

„Říkáš zelí?“ nenechala ho domluvit veverka. „Na to si můžeš nechat zajít chuť.

Tam bys mohl chroupat leda fíky, banány a kokosy,“ smála se.

„A co mrkev, řepu a jetel?“ mračil se Běhálek.

Obrázek 9 - Text pohádky 5 (Balík 2016, s. 50)

„Na to bys musel taky jen vzpomínat,“ řekla veverka a rozloupkla další oříšek.

„Teď mě musí každý chápat – běžet k moři? Ani nápad!“ křikl rozzlobeně zajíc, „tvoje řeč mě může dohřát. V Africe jsem se chtěl ohřát, jenže vidím, má to vadu: co bych já tam užil hladu! Bez řepy a bez mrkve a bez zelí nemůžu být šťastný ani veselý.“

Rozloučil se s veverkou a pospíchal zpátky. Běžel a běžel, neměl už stání, lesem a loukou, voňavou strání. Utíkal polem, horem i dolem. Přeskočil přes kopec, přes potok, přes řeku, vracel se nazpátek na rodnou paseku.

Možná bude trpět zimou, možná sem tam promokne, ale stejně, věřte tomu, ničeho se nelekne.

Hrozně rád se vracel domů.

6 Metodologie

Metodou, která byla pro získání potřebných informací využita, je strukturovaný rozhovor.⁴

6.1 Metoda strukturovaného rozhovoru

Rozhovor nám umožňuje se dozvědět, jaké má respondent názory, postoje, záměry apod. (Ferjenčík in Skutil a kol. 2011, s. 89). Tento proces s sebou přináší výraznou interakci mezi oběma stranami – tazatelem a dotazovaným (Skutil a kol. 2011, s. 89).

Rozhovor má čtyři fáze (Miovský in Skutil a kol. 2011, s. 93):

- 1) přípravná a úvodní část (příprava otázek a navázání kontaktu s respondenty),
- 2) vzestup a upevnění kontaktu (poznávání a motivace respondenta k rozhovoru),
- 3) jádro rozhovoru (hlavní část),
- 4) závěr a ukončení.

Způsob záznamu rozhovoru můžeme volit ze tří variant (Pelikán in Skutil a kol. 2011, s. 94–95):

- 1) záznam provádí tazatelův spolupracovník,
- 2) záznam provádí tazatel po ukončení interview,
- 3) provádí se záznam pomocí technických prostředků (např. na kameru či diktafon).

Pro naše účely byl použit rozhovor strukturovaný, ve kterém jsou využívány předem sestavené otázky, jejichž pořadí se nemění. Nejprve bylo sestaveno 6 otázek:

- 1) Domníváte se, že bylo dosaženo zvoleného cíle?
- 2) Myslíte si, že aktivity v programu byly vhodně zvolené a přiměřené věku dětí?
- 3) Které činnosti děti nejvíce zaujaly?
- 4) Které aktivity byly pro děti obtížné?
- 5) Je pro Vás tento program přehledný?
- 6) Máte nějaká doporučení pro úpravu programu?

⁴ Dále existuje polostrukturovaný a nestrukturovaný rozhovor.

Se všemi respondentkami jsem se před samotným rozhovorem již osobně setkala, před začátkem interview jsem tedy s dotazovanými jen postupně prošla všechny otázky a ujistila se, že všemu rozumí. Rozhovor vždy probíhal na klidném místě, kde jsme nebyly ničím rušeny. Pro záznam rozhovoru bylo zvoleno nahrání na mobilní telefon, s čímž byly respondentky předem seznámeny a požádány o souhlas. Následně byly pokládány jednotlivé otázky a vyslechnuty odpovědi. Po ukončení nahrávaného rozhovoru jsem dotazovaným poděkovala za vstřícnost a spolupráci.

6.2 Ověření programu

Na jaře loňského roku bylo nejprve domluveno mé ověření programu v mateřské škole, ve které jsem plánovala vykonávání souvislé praxe. Poté byly kontaktovány dvě další ředitelky mateřských škol, se kterými byla dohodnuta realizace programu. Program celkem ověřovaly 4 učitelky a jedna ředitelka mateřské školy. Dále jsem předala potřebné pomůcky, kopie programu a poskytla potřebné informace. Zároveň byl domluven termín strukturovaného rozhovoru, který byl uskutečněn po ukončení ověřování programu.

V průběhu ověřování jsem příležitostně fotografovala, abych mohla názorně doložit ukázky jednotlivých částí programu. Po ukončení ověřování programu a výzkumného šetření byly rozhovory analyzovány a vyhodnoceny.

6.3 Charakteristika respondentů

6.3.1 Mateřská škola A

MŠ A se nachází v malé obci, patří k místní základní škole. Kapacita MŠ je 50 dětí.

Budova má dvě podlaží, na každém se nachází jedno oddělení, ta jsou věkově smíšená. V suterénu nalezneme kuchyni, prádelnu, kotelnu a ostatní provozní prostory. K mateřské škole patří i velká zahrada, která je částečně osázená stromy, malým lesíkem, vybavena houpačkami, pískovištěm, průlezkami, skluzavkou a houpačkami na pružině.

Obě třídy jsou vybaveny dětským sedacím nábytkem, jehož velikost je rozdělena vzhledem k výškovým rozdílům mezi dětmi. Dále v obou třídách nalezneme tělocvičné nářadí a náčiní, rádio s CD přehrávačem, pomůcky, stavebnice, různé hračky včetně hudebních hraček rytmických a melodických a klavír či elektronické klávesy.

V této mateřské škole ověřovala program autorka bakalářské práce.

6.3.2 Mateřská škola B

Tato mateřská škola leží v klidné části menší obce. MŠ má celkem čtyři pavilony, kapacita je 96 dětí.

V každém pavilonu je jedno oddělení, všechna jsou heterogenní. Škola rovněž disponuje vlastní kuchyní a rozlehlou zahradou, na které nalezneme vzrostlé stromy, pískoviště, průlezky, nafukovací trampolínu, dětské dopravní hřiště apod.

Třídy jsou vybaveny plně funkčním, bezpečným a zdravotně nezávadným nábytkem, sedací nábytek je v různých velikostech. Hračky a pomůcky pro vzdělávání jsou dostatečně pestré, průběžně se obměňují. Didaktické materiály a sportovní náčiní se postupně doplňují. V třídách dále nalezneme i počítač, případně notebook s připojením k internetu.

V této MŠ byla první část programu ověřena ředitelkou školy, jejíž délka praxe je 29 let, a druhá část učitelkou s praxí 23 let.

6.3.3 Mateřská škola C

MŠ C je umístěna v klidné části většího města, sídlí ve dvou budovách a má celkem čtyři třídy. Celková kapacita je 100 dětí. Oddělení jsou uspořádána podle věku dětí (3–4 roky a 5–6 let).

MŠ má vlastní kuchyň, dále kromě běžných místností také disponuje vyhrazenými místnostmi pro logopednu, lehárnu a výtvarnou dílnu. K budovám přiléhají rovněž dostatečně velké zahrady vybavené dřevěnými prvky, které slouží ke hrám dětí.

Třídy jsou vybaveny dřevěným nábytkem, běžnými hračkami, televizí s DVD přehrávačem, CD přehrávačem, magnetickou tabulí a klavírem. Dále v nich nalezneme žebřiny, lavičky i švédskou bednu. V jednom z rohů je umístěn odpočinkový koutek tvořený velkými matracemi.

Učitelka, která ověřovala program v oddělení starších dětí, má 5letou praxi. Délka praxe druhé paní učitelky, pracující s mladšími dětmi, je 35 let.

7 Výsledky šetření

Na základě ověření programu několika různými pedagogy a jejich následných odpovědí při strukturovaném rozhovoru vzešly výsledky vypovídající o pozitivních i negativních stránkách daného programu. Výsledky šetření dále slouží k návrhu úpravy programu.

7.1 Strukturovaný rozhovor

Strukturovaný rozhovor vedený mezi autorkou bakalářské práce a respondentkami zahrnoval 6 otázek zaměřených na zhodnocení realizovaného programu, viz kapitola 6.1. Výsledky šetření jsou doplněny o komentář autorky bakalářské práce.

7.1.1 Dosažení zvoleného cíle

Všechny dotazované učitelky se shodly v tom, že hlavní cíl celého programu (přiblížit dětem literární texty pomocí prožitkových činností) byl naplněn. Splněny byly i dílčí, výchovně vzdělávací cíle u jednotlivých příprav, pouze v podzimní části programu byly dle jedné paní učitelky dosaženy jen některé. Tato učitelka pracovala s dětmi ve věku od 3 do 4 let a podle jejího názoru u takto malých dětí nemohlo být v druhé části programu dosaženo všech dílčích cílů. Děti samy nezvládaly aktivity zaměřené na sluchové rozlišování, logické myšlení a jemnou motoriku, tyto oblasti ještě nemají dostatečně vyvinuté.

Komentář:

Osobně se domnívám, že hlavní cíl programu byl splněn. Souhlasím však s tím, že v programu byly vytyčeny dílčí cíle, kterých nemuselo být u nejmladších dětí zcela dosaženo. Jedná se zejména o cíle: osvojení znaků jara, osvojení poznatků o čmelácích, osvojení znaků podzimu a osvojení poznatků o některých lesních zvířatech. Nejmladší děti se spíše seznamují s danými tématy, ale pravděpodobně si některé slyšené informace nezapamatují. Rovněž pro rozvoj logického myšlení byla zvolena aktivita, kterou mladší děti zvládaly pouze s dopomocí, činnost pro rozvoj fantazie nejmladší děti nezvládaly vůbec.

7.1.2 Vhodnost zvolených aktivit a jejich přiměřenost k věku dětí

U první části se dvě respondentky shodly v tom, že aktivity byly zvolené vhodně. Jen paní učitelka pracující pouze s mladšími dětmi s nimi musela některé činnosti

zopakovat, aby je děti pochopily. Zmíněna byla narativní pantomima. Většina činností se jí však zdála přiměřená věku dětí.

Druhá část programu se zdála zcela vhodně zvolená pouze jedné paní učitelce. Zbylé dvě se shodly v tom, že se v programu objevily činnosti, které byly pro děti obtížnější, např. sluchové rozpoznávání zvířat.

Komentář:

U jarní části jsem i já zaznamenala, že se objevily aktivity, např. zvedání obrázků nad hlavu při četbě, které mladší děti nezvládaly, a bylo by proto vhodné vymyslet i jinou, jednodušší variantu.

U podzimní části se rovněž přikláním k názoru, že některé činnosti byly pro děti náročnější. Myslím si, že např. mnou zvolená varianta zvukového pexesa byla vhodná zejména pro předškolní děti.

Nevhodný výběr aktivit bych přisoudila tomu, že jsem program sestavovala v době, kdy jsem neměla praktické zkušenosti s tím, co mohou v mateřské škole děti v různém věku zvládnout.

7.1.3 Nejzajímavější činnosti podle dětí

Po vyzkoušení první části programu všechny dotazované zmínily ve výčtu aktivit oblíbených u dětí pohybovou hru „Na čmeláky“. Vícekrát také byla zmíněna narativní pantomima a písnička. *„Nejvíce děti vždycky zaujaly pohybové činnosti a i ta písnička, ta je oblíbená, do dneška⁵ jí zpíváme,“* vyjádřila se jedna z dotazovaných. Jedna z učitelek dále také zmínila kreslení a vystřihování obrázků, které se následně lepily na balicí papír a vytvořily tak velký společný obraz.

Ve druhé části se podle dvou učitelek dětem líbila samotná pohádka, dále také byly zmíněny zvuky zvířat, překážková dráha, vyrábění loutek a práce s obrázky zvířat.

Komentář:

Při mém ověřování první části programu se stejně jako v ostatních mateřských školách velice dobře ujala pohybová hra, což potvrzuje informaci o oblíbenosti

⁵ Rozhovor byl nahrán 26. 6. 2017, zhruba 14 dní po ukončení ověřování jarní části programu.

pohybových aktivit u dětí zaznamenanou v kapitole 1.2. Velmi oblíbená byla také písnička.

Při realizaci druhé části děti, se kterými jsem pracovala já, nejvíce zaujala výroba loutek a následná dramatizace.

7.1.4 Obtížné aktivity

Odpovědi k této otázce se po dokončení jarní části značně lišily. V homogenní třídě s nejmladšími dětmi měla paní učitelka největší potíže u narativní pantomimy: „*Musela jsem dětem předcvičovat, ty menší děti napodobovaly, ale jinak to bylo zase oživení, bylo to cvičení jinak.*“ Další učitelka se vyjádřila v tom smyslu, že obtížné bylo pro děti se soustředit na čtenou pohádku a zároveň zvedat obrázky ve chvíli, kdy daný znak jara zaslechly v textu pohádky. Paní ředitelka neviděla v programu žádnou činnost, která by pro děti byla příliš obtížná.

V podzimní části byla většinová shoda v tom, že obtížné bylo skládání traktoru a poznávání zvířat podle zvuku. Jedna z učitelek dále zmínila dramatizaci pohádky pomocí vyrobených loutek a zvukové pexeso.

Komentář:

Ohledně jarní části se shodují s názorem jedné z učitelek, že bylo obtížné zvedání obrázků. Zaznamenala jsem, že problém s touto aktivitou měly zejména mladší děti, jelikož se ještě nezvládaly soustředit na dvě činnosti najednou. Dále bylo dle mé zkušenosti těžké i pochopení pravidel pohybové hry „Na čmeláky“, domnívám se, že to bylo z toho důvodu, že byla pro děti zcela nová, při dalším opakování jim už nedělala větší problémy.

V druhé polovině jsem shledala, že obtíže dělalo postupné rozvíjení textu, které nezvládaly spíše mladší děti. Rovněž se mi jako náročné potvrdilo zvukové pexeso. Potíže s ním měly i předškolní děti, to bych však přisuzovala také tomu, že tuto hru hrály děti poprvé. Dramatizace pohádky šla lépe starším dětem, ale i ty s ní měly občasné problémy. Příčinou by mohlo být to, že se děti s dramatizací v mateřské škole moc často nesetkávají.

7.1.5 Přehlednost programu

Všechny dotazované se shodly v tom, že se jim s programem pracovalo bez problémů, byl pro ně srozumitelný, přehledný, dobře se v něm orientovalo.

Komentář:

S programem se mi pracovalo dobře, z mého pohledu je přehledný.

7.1.6 Doporučení pro úpravu programu

Po první části programu neměla jedna z učitelek žádná doporučení. Další pouze minimální – zmínila, že při pohybové hře „Na čmeláky“ bylo pro nejmenší děti obtížné si pamatovat, jako barvu mají do svého domečku nosit, dala jim proto do ruky čtvereček té barvy, kterou měly sbírat. Poslední z dotazovaných odpověděla, že by zkrátila hlavní činnost na dobu max. 20 minut.

V druhé části by všechny dotazované prodloužily program na více dní a některé aktivity buď vynechaly, nebo zjednodušily. Dále by jedna z respondentek více pracovala s pohádkou a nezařazovala by domácí zvířata.

Komentář:

Bylo by vhodné projít všechny dílčí cíle a upravit či pozměnit je podle možnosti jejich naplnění. Časová dotace ve většině případů odpovídala, zhruba dvakrát byla ale nadhodnocena a celá příprava se stihla dříve.

V jarní části by bylo lepší některé činnosti více přizpůsobit věku dětí, např. mít připravených více variant nebo složitější aktivity pro mladší děti úplně vypustit a ponechat jim volnou hru. Také se mi při přípravě kolektivní práce osvědčilo, že jsme si ráno, při příchodu dětí do školky, společně na balicí papír nejprve připravili podmalbu, na kterou se po hlavní činnosti lepily obrázky dětí. Podmalba však v programu původně zahrnutá nebyla. Rovněž jsem zapoměla do programu připsat, že k povídání o čmelácích a dalším hmyzu je vhodné dětem ukázat názorné obrázky.

Obě části programu bych rozdělila do celého týdne, protože někdy bylo znát, že děti nejsou schopné se po tak dlouhou dobu koncentrovat. Zejména ve druhé části bych pak některé činnosti vynechala, případně zjednodušila.

7.2 Návrhy úprav

Obě části programu se rozloží do celého týdne. Níže jsou zjednodušeně uvedeny jednotlivé upravené přípravy. Tučně jsou zvýrazněna slova, která zdůrazňují nově přidanou část či úpravu.

7.2.1 Jarní část

Příprava č. 1

Cíle: seznámení s novou písničkou a pohádkou, udržení pozornosti při poslechu pohádky, u starších dětí rozpoznání znaků jara

1. Úvod, motivace: písnička „Čmeláku chlupatý“, rozhovor o obsahu písničky (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Znaky jara)
2. Hlavní činnosti:
 - Četba pohádky (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Znaky jara)
 - Rozhovor: o obsahu pohádky o znacích jara, které v pohádce zazněly (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Znaky jara)
3. Ukončení: procházka (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Znaky jara) – „Pojmenování znaků jara na obrázcích“ **po úpravě** zařazeno do následujícího dne

Příprava č. 2

Cíle: udržení pozornosti při poslechu pohádky, rozvoj paměti, u starších dětí rozvoj jemné motoriky a upevnění znalosti znaků jara

1. Úvod, motivace: písnička „Čmeláku chlupatý“ (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Znaky jara)
2. Hlavní činnosti:
 - Zopakování znaků jara (**nově přidáno**) – zejména těch, které byly v pohádce z předchozího dne
 - Kresba symbolů jara, vystřihování obrázků (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Znaky jara) – **po úpravě** se týká pouze starších dětí, mladším dětem je ponechána volná hra
 - Zvedání obrázků při poslechu pohádky (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Znaky jara) – **po úpravě** se týká pouze starších dětí, mladší děti jen poslouchají

3. Ukončení: Pojmenování znaků jara na obrázcích (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Znaky jara)

Příprava č. 3

Cíle: rozvoj pohybových schopností a dovedností (běh, rychlost), spolupráce, rozpoznávání barev, u starších dětí osvojení základních poznatků o čmelácích

1. Úvod, motivace: písnička „Čmeláku chlupatý“ (viz kapitola 5.3, Příprava č. 2: Čmeláci)
2. Hlavní činnosti:
 - Rozhovor o čmelácích (viz kapitola 5.3, Příprava č. 2: Čmeláci)
 - Pohybová hra „Na čmeláky“ (viz kapitola 5.3, Příprava č. 2: Čmeláci)
 - **po úpravě** při pohybové hře mladší děti drží v ruce čtvereček té barvy, kterou mají sbírat; hra se dvakrát zopakuje a v některých dnech bude zařazena např. do ranního cvičení
3. Ukončení: rozhovor, zhodnocení (viz kapitola 5.3, Příprava č. 2: Čmeláci)

Příprava č. 4 (nově přidána)

Cíle: osvojení písničky a rozvoj jemné motoriky

1. Úvod, motivace: písnička „Čmeláku chlupatý“ (viz kapitola 5.3, Příprava č. 3: Radujeme se z příchodu jara)
2. Hlavní činnosti:
 - Písnička „Čmeláku chlupatý“ (viz kapitola 5.3, Příprava č. 3: Radujeme se z příchodu jara)
 - Příprava podmalby (**nově přidáno**) – děti připraví na balicí papír podmalbu pro společný obraz, který budou vytvářet následující den
3. Ukončení: zopakování nově naučené písně (**nově přidáno**)

Příprava č. 5 (nově přidána)

Cíle: seznámení s narativní pantomimou a rozvoj jemné motoriky

1. Úvod, motivace: písnička (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Znaky jara)
2. Hlavní činnosti:
 - Narativní pantomima (viz kapitola 5.3, Příprava č. 3: Radujeme se z příchodu jara)

- Lepení obrázků (viz kapitola 5.3, Příprava č. 3: Radujeme se z příchodu jara) – **oproti původní verzi** děti tyto obrázky kreslily 2. den
3. Ukončení: prohlížení obrazu, rozhovor (viz kapitola 5.3, Příprava č. 3: Radujeme se z příchodu jara)

7.2.2 Podzimní část

Příprava č. 1

Cíle: seznámení s pohádkou, udržení pozornosti při poslechu pohádky, rozvoj jemné motoriky, rozvoj logického myšlení, u starších dětí rozpoznání znaků podzimu a rozvoj fantazie

1. Úvod, motivace: rozhovor o podzimu (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Příklad podzimu)
2. Hlavní činnosti:
 - Postupné rozvíjení příběhu (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Příklad podzimu)
 - Skládání obrázků (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Příklad podzimu) – **na rozdíl od původní verze** děti obdrží rozstříhané obrázky zvířat z pohádky
 - Seřazení zvířátek (**nově přidáno**) – děti seřadí obrázky zvířat podle toho, v jakém pořadí je zajíc v pohádce potkal
3. Ukončení: zopakování pohádky (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Příklad podzimu)

Příprava č. 2

Cíle: udržení pozornosti při poslechu pohádky, osvojení nové básničky, rozvoj hrubé motoriky, u starších dětí rozvoj paměti

1. Úvod, motivace: pantomima (**nově přidáno**) – učitelka dětem předvádí zvířata z pohádky a děti mají za úkol je uhodnout
2. Hlavní činnosti:
 - Tleskání (viz kapitola 5.3, Příprava č. 1: Příklad podzimu)
 - Básnička „Podzimní“ (viz kapitola 5.3, Příprava č. 2: Zvířata)
3. Ukončení: pracovní list (**nově přidáno**) – děti vybarví pouze ta zvířata, která se v pohádce objevila

Příprava č. 3

Cíle: sluchové rozlišování zvířat, rozvoj jemné motoriky a spíše u starších dětí osvojení základních poznatků o lesních zvířatech

1. Úvod, motivace: poslech nahrávek (viz kapitola 5.3, Příprava č. 2: Zvířata) – **oproti původní verzi** budou zvoleny pouze známější zvuky
2. Hlavní činnosti:
 - Rozhovor o lesních zvířatech (viz kapitola 5.3, Příprava č. 2: Zvířata)
 - Výroba loutek (viz kapitola 5.3, Příprava č. 3: Podzimní pohádka)
3. Ukončení: prohlížení loutek (**nově přidáno**) – po společném prohlédnutí všech loutek se děti mají zamyslet, zda se jedná o zvířata žijící v lese, nebo ne

Příprava č. 4 (nově přidána)

Cíle: rozvoj pohybových schopností a dovedností, udržení pozornosti při poslechu pohádky, rozvoj řeči, u starších dětí seznámení s prací s loutkou

1. Úvod, motivace: překážková dráha (viz kapitola 5.3, Příprava č. 3: Podzimní pohádka) – **po úpravě** bude zařazena již v rámci ranního cvičení
2. Hlavní činnosti:
 - Zkrácená pohádka (**nově přidáno**) – učitelka čte zkrácenou verzi pohádky, děti drží v ruce své vyrobené loutky; v momentě, kdy promlouvá některá z postav, ty děti, které mají loutku dané postavy, společně říkají přímou řeč
 - Dramatizace pohádky (viz kapitola 5.3, Příprava č. 3: Podzimní pohádka) – **oproti původní verzi** pohádku dramatizují pouze předškolní děti, mladší děti jen sledují
3. Ukončení: rozhovor (**nově přidáno**) – děti hodnotí, co se jim nejvíce líbilo

Příprava č. 5 (nově přidána)

Cíle: rozvoj hrubé motoriky, upevnění znalosti písničky, rozvoj logického myšlení, rozvoj komunikačních dovedností

1. Úvod, motivace: hra „Zajíček v své jamce“ (**nově přidáno**)
2. Hlavní činnosti:
 - Hledání obrázků (**nově přidáno**) - děti hledají ve třídě 20 kartiček s obrázky, které učitelka předem schová; na obrázcích budou zvířata

z pohádky a předměty, které s nimi souvisí (čáp – komín, vrána – strom, žába – rybník, zajíc – mrkev, medvěd – ryba, krtek – krtinec, veverka – oříšek), zbylých 6 obrázků má souvislost s podzimem (např. papírový drak)

- Přiřazování obrázků (**nově přidáno**) – děti přiřazují k jednotlivým zvířatům to, co k nim patří, pak si prohlédnou zbylé obrázky a pokusí se pojmenovat, co mají společného

3. Ukončení: rozhovor, závěrečné zhodnocení (viz kapitola 5.3, Příprava č. 3: Podzimní pohádka)

Závěr

Často se mluví o tom, že děti v dnešní době ztrácejí zájem o četbu a knihy obecně. Spoustu informací dnes nalezneme na internetu, děti tedy nemají potřebu chodit do knihoven či potřebné informace vyhledávat v encyklopediích. Zábavu zase spíše nalézají ve sledování televize, než při četbě či prohlížení knih. Bohužel je častokrát chyba i na straně rodičů, kteří nevedou své děti k četbě již od útlého věku tak, jak tomu bylo dříve.

Při tvorbě této bakalářské práce jsem se v teoretické části zabývala zejména významem literárních textů pro dítě v předškolním věku. V kapitole zaměřené na vývojovou psychologii dětí se mluvilo o hře, fyzickém vývoji a pohybu, řeči, myšlení a mateřské škole. V další kapitole se jednalo o rozvoj předčtenářské gramotnosti a to jak v prostředí rodiny, tak v mateřské škole. Dále byla stručně popsána literární výchova v souvislosti s RVP PV, byly uvedeny některé typy literárních textů v MŠ a rovněž to, jak texty volit.

Jedním z cílů praktické části bylo sestavení programu pro tematické vyučování „Jaro a podzim“. Hlavním cílem tohoto programu je přiblížit dětem literární texty pomocí prožitkových činností. V praktické části byl kromě cílů a výzkumných otázek vypracován popis programu, jeho tvorby i ověřování ve vybraných mateřských školách, zároveň byl vložen celý program. V dalších kapitolách jsme zejména popsaly výsledky strukturovaného rozhovoru a také návrhy na úpravu programu dle zjištěných nedostatků.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo kromě vytvoření programu „Jaro a podzim“ i ověření tohoto programu v MŠ. V rámci této práce jsme stanovily 3 výzkumné otázky, které se týkají ověření programu:

- 1) Bylo dosaženo zvoleného cíle?

Hlavní cíl (přiblížit dětem literární texty pomocí prožitkových činností) byl splněn, v případě mladších dětí však nemuselo být dosaženo všech stanovených dílčích, výchovně vzdělávacích cílů. Především osvojení nových poznatků, rozvoje logického myšlení a fantazie nemohlo být u nejmladších dětí dosaženo, jelikož pro ně byly zvolené aktivity příliš složité a děti na ně většinou nebyly dostatečně zralé.

2) Jsou zvolené aktivity v programu vhodné a přiměřené věku dětí?

V první části programu byla většina aktivit vhodně zvolená, pro mladší děti však mohly být činnosti, které pro ně byly zcela nové, obtížnější. V druhé části programu se objevilo více aktivit, které nebyly zejména pro mladší děti zvoleny zcela vhodně. Jednalo se především o činnosti zaměřené na sluchové rozlišování a logické myšlení. Bylo by dobré je dětem usnadnit, případně je nahradit jinými činnostmi.

3) Jaké úpravy by měly být v programu provedeny a proč?

Je potřeba upravit dílčí cíle a časovou dotaci. Hlavní program každého dne by měl být zkrácen na dobu asi 20 minut, obě části programu by se mohly rozložit do celého týdne, nebude tak docházet k přetěžování dětí. Obtížné aktivity zjednodušíme tak, aby byly pro děti zvládnutelné. Dále je potřeba nahradit nevhodně zvolené aktivity takovými, které více korespondují s danou pohádkou. Pro snazší práci s programem by měly být dopsány drobné doplňující informace, na které bylo při tvorbě zapomenuto.

Tato bakalářská práce pro mě byla velkým přínosem jak v oblasti teoretické, tak především v praktické. Jelikož jsem vystudovala gymnázium a nikoliv střední pedagogickou školu, neměla jsem s praxí v mateřské škole před nástupem na pedagogickou fakultu žádné zkušenosti. Z toho mohou pramenit některé chyby, které se v programu objevily. Ověřování programu mi přineslo řadu zajímavých praktických zkušeností, např. se ukázalo, že v heterogenních třídách mladší děti lépe zvládaly aktivity v programu, než tomu bylo v třídách homogenních, jelikož mladší děti pozorovaly a napodobovaly to, co dělaly starší děti. Díky reflexi od učitelek, které program ověřovaly, jsem získala mnoho poznatků a nápadů, jak program upravit a vylepšit tak, aby se s ním lépe pracovalo. Ze zjištěných chyb jsem se poučila a v budoucnu se jich vyvaruji.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

ALLEN, K. E., MAROTZ, L. R., 2002. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-614-4.

BALÍK, J., 2016. *Na co se veverky těšily a další pohádky o zvířátkách*. 1. vyd. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-2921-4.

BRIERLEY, J., 1996. *7 prvních let života rozhoduje*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-109-6.

DOLÁKOVÁ, S., 2015. *Umíte to s pohádkou?*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0933-1.

GEBHARTOVÁ, V., 2011. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-854-8.

KAHOUN, J., 2005. *Včelí medvídci od jara do zimy*. 1. vyd. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01651-6.

KUTÁLKOVÁ, D., 2005. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1040-4.

KUTÁLKOVÁ, D., 2009. *Průvodce vývojem dětské řeči: logopedická prevence*. 5. přepr. vyd. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-598-7.

LANGMEIER, J., KREJČÍKOVÁ, D., 1998. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-7169-195-X.

MATĚJČEK, Z., 1999. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-494-X.

OTEVŘELOVÁ, H., 2016. *Školní zralost a připravenost*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1092-4.

SKUTIL, M. a kol., 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.

SVOBODOVÁ, E., a kol., 2010. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-774-9.

THOROVÁ, K., 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.

TOMÁŠKOVÁ, I., 2015. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0790-0.

VÁGNEROVÁ, M., 2005. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

Internetové zdroje

ANON, 2012. Podzimní básničky a říkanky. In: *Nápady do školky* [online]. 18. 8. 2012 [vid. 20. 2. 2017]. Dostupné z: <http://napadydoskolky.blogspot.cz/2012/08/podzimni-basnicky-rikanky.html>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online]. Praha. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1>.

Seznam příloh

Příloha 1 – fotografie k aktivitě „Narativní pantomima“

Příloha 2 – fotografie k aktivitě „Lepení obrázků“

Příloha 3 – fotografie k aktivitě „Rozhovor o podzimu“

Příloha 4 – fotografie k aktivitě „Skládání obrázků“

Z důvodu neidentifikace dětí byly fotografie upraveny, souhlas rodičů s fotografováním má k dispozici příslušná MŠ.

Příloha 1 – fotografie k aktivitě „Narativní pantomima“

Příloha 2 – fotografie k aktivitě „Lepení obrázků“

Příloha 3 – fotografie k aktivitě „Rozhovor o podzimu“

Příloha 4 – fotografie k aktivitě „Skládání obrázků“

